SPIS ROŚLIN

ZEBRANYCH

NA PODOLU, W PÓŁNOCNEJ BESSARABII I KOŁO ZDOŁBUNOWA

NA WOŁYNIU

PRZEZ

JÓZEFA PACZOSKIEGO.

W KRAKOWIE.
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.
W DRUKARNI UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem Józefa Filipowskiego.
1899.

SPIS ROŚLIN

ZEBRANYCH

NA PODOLU, W PÓŁNOCNEJ BESSARABII I KOŁO ZDOŁBUNOWA

NA WOŁYNIU

PRZEZ

JÓZEFA PACZOSKIEGO.

W KRAKOWIE.
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.
W DRUKARNI UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem Józefa Filipowskiego.
1899.

Osobne odbicie z Tomu XXXIV. Sprawozdań Komisyi fizyograficznej
Akademii Umiejętności w Krakowie.

SPIS ROŚLIN
ZEBRANYCH NA PODOLU,
w północnej Bessarabii i koło Zdołbunowa na Wołyniu.

PRZEZ

Józefa Paczoskiego.

Wobec zapomogi udzielonej mi przez Komisyę fizyograficzną w roku 1897. zająłem się zbadaniem pod względem florystycznym Podola rosyjskiego oraz Bessarabii. Po drodze zatrzymałem się w Zdołbunowie na Wołyniu (pow. ostroski) i ponieważ flora tych okolic niczem nie różni się od typu podolskiego, uważałem za możebne włączenie zebranych tam roślin do spisu ogólnego.

Badanie mogłem rozpocząć dopiero za nadejściem pory wakacyjnej, wskutek czego rośliny wiosenne mogły być uwzględnione o tyle, o ile można było je rozpoznać ze szczątków. Przyjmując na uwagę ten brak roślin wiosennych i mając na widoku w r. 1898. choć parę dni poświęcić na zbadanie wiosennej flory Bessa. rabii, powstrzymałem się od ogłoszenia drukiem wyników mych badań poprzednich i obecnie przedstawiam je razem.

Na Podolu zwiedziłem następujące miejscowości: Mohylew, Kamieniec, Żwaniec, Bar, Jarmolińce (pow. płoskirowski), Trościaniec (pow. płosk.), Kryniczne i Szarki (obie miejscowości w pow. latyczowskim koło miasteczka Derażni). Koło Szarek zbierałem rośliny także w roku 1892. i spis ich zamieściłem w XIII tomie Pamiętnika fizyograficznego („Przyczynki do znajomości

flory krajowej. III. Rośliny zebrane w okolicach miasteczka Deraźni w powiecie latyczowskim, gubernii podolskiej“). W niniejszym spisie zamieszczam z Szarek tylko rośliny przedtem nie znalezione, oraz rzadsze, które powtórnie odszukałem.

Na Bessarabii zbadałem: Ataki (wieś naprzeciw Mohylewa nad Dniestrem), Oknicę (st. kol. żelaznej), Nowosielicę (nad Prutem), Chocim, Bendery, Kickany (koło Bender, nad Dniestrem naprzeciw Tyraspola) i Delakeu (wieś nad Dniestrem naprzeciw Grygoryopola).

Ostatnie moje badanie w zakresie flory typu podolskiego nie zachwiały poglądów moich o stosunku tego typu do typu stepowego, o czem pisałem w Sprawozd. Kom. fizyogr. t. XXXIII („Szkic flory i spis roślin zebranych we wschodniej Galicyi, na Bukowinie i w komitacie Marmaroskim na Węgrzech“), wskutek czego uważam za zbyteczne powracać do tej kwestyi.

Spóźniona pora nie nadawała się do badań nad formacyami roślinnemi. Zwrócę jednak uwagę na parę ciekawszych przykładów.

Łąka sucha stepowa na wysokim brzegu Dniestru koło Mohylewa. Miejsce ogrodzone (tylko dlatego znajdowały się tam rośliny, gdzieindziej oddawna przez bydło wyniszczone), stok o glebie twardej piaszczystej, miejscami kamienistej. Od razu rzuca się w oczy ogromna masa *Xeranthemum annuum* (15. sierpnia). Prócz tego różne rośliny, z których w tym czasie kwitły: *Andropogon Ischaemum*, *Stipa capillata*, *Molinia serotina*, *Scabiosa ochroleuca*, *Centaurea Scabiosa*, *Seseli tortuosum*, *Thalictrum minus* (liście), *Helichrysum arenarium*, *Salvia verticillata*, *Eryngium campestre*, *Aster Amellus*, *Hieracium virosum*, *Teucrium chamaedrys*, *Achillea setacea*, *Daucus Carota*, *Thymus Marschallianus*, *Pimpinella saxifraga*, *Anthericum ramosum*, *Coronilla varia* i inne. Gleba przeważnie należycie zadarniona.

Okolice Nowosielicy nad Prutem przedstawiają równinę błotnistą wielce podobną do hał poleskich. Podobieństwo to ogranicza się jednak tylko do ogólnego wyglądu. Koło Nowosielicy znajdujemy solniska wilgotne (słabe), po których grupują się wedle swej natury, jużto w wodzie, jużto po brzegach, następujące rośliny: *Scirpus maritimus*, *Heleocharis palustris*, *Cyperus fuscus*, *Leersia oryzoides*, *Juncus lamprocarpus*, *J. compressus*, *Typha*, *Scirpus Tabernaemontani*, *Lycopus exaltatus*, *Erythraea pulchella*, *Butomus umbellatus*, *Alisma Plantago*, *Lythrum virgatum*, *Juncus bufonius* i inne. Jak widać z tego spisu, brak tu roślin najwięcej charakterystycznych dla solnisk. Jednak całe ugrupowanie, oraz znajdowanie się nieco dalej *Statice* (patrz w spisie) doprowadza do wniosku, że mamy tu do czynienia z glebą słonawą.

Wogóle okolice Nowosielicy, dotąd nie badane wcale, a przeze mnie tylko przelotnie zwiedzone, zasługują na szczególną uwagę przyszłych badaczy.

Na łąkach mszystych nad Wołkiem (rzeczka) w pow. latyczowskim koło Deraźni i Szarek widzimy całą formacyę północną. Na takich łąkach rosną: *Saxifraga Hirculus*, *Stellaria glauca*, *Trollius Europaeus*, *Comarum palustre*, *Potentilla Tormentilla*, *Epilobium palustre*, *Peucedanum palustre*, *Polygonum Bistorta*, *Betula pubescens*, *Salix rosmarinifolia*, *Cyperus flavescens*, *Menyanthes trifoliata*, oraz wielka ilość roślin mniej charakterystycznych. Całość robi wrażenie formacyi czysto poleskiej. Obecność tych północnych roślin łatwo da się wytłumaczyć, jeżeli przypomnimy, że łąki te występują nad rzeką.

Podczas moich ekskursyj zebrałem następujących 753 gatunków, do wyliczenia których przystępuję.

SPIS ROŚLIN.

Ranunculaceae.

1. *Clematis integrifolia* L. W lasku dębowym koło Oknicy (nie często, kw. 16. sierpnia).
2. *C. recta* L Krzaki, zarośla, brzegi lasów. Kamieniec, Ataki, Oknica, Delakeu.
3. *Thalictrum minus* L. Zarośla, wzgórza pospol., Kamieniec, Żwaniec, Zdołbunów, Ataki, Mohylew.
4. *T. angustifolium* Jacq. Na łąkach przeważnie wśród zarośli: Szarki, Nowosielica, Oknica. Widziana przeze mnie postać jest *stenophyllum* Wimm. et Grab.
5. *Hepatica triloba* Chaix. Lasy i zarośla cieniste. Jarmolińce, Bar, Ataki.
6. *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. Stoki wzgórz trawiastych i brzegi rzek. Delakeu (kw. i nied. owoce w początku maja), Ataki.
7. *P. vulgaris* Mill. Brzeg lasku dębowego koło Oknicy. Powtórnie kwitnące okazy (w dość znacznej ilości) 16. sierpn.
8. *Anemone silvestris* L. Zarośla: Delakeu (kw. 11. maja), Mohylew (powtórnie kwitnące okazy 15. sierpnia).
9. *A. ranunculoides* L. Cieniste zarośla na brzegu Dniestru, Delakeu (kw. 11. maja).
10. *Adonis aestivalis* L. W zbożu koło Zdołbunowa.
11. *A. vernalis* L. Zdołbunów (wzgórza wapienne), Oknica, Delakeu (kw. 11. maja).

12. *Ceratocephalus orthoceras* DC. Na polach i ugorach koło Delakeu i Bender (nied. owoce 9. maja).
13. *Ficaria ranunculoides* Roth. *(typica)*. Cieniste zarośla: Delakeu, Bendery (nied. owoce 9. maja).
14. *Ranunculus sceleratus* L. Miejsca wilgotne, błotniste: Nowosielica, Ataki.
15. *R. Sardous* Crantz. *var. laevis* Čelak. Trościaniec, Kamieniec, Zdołbunów.
16. *R. repens* L. Miejsca wilgotne koło Nowosielicy.
17. *R. polyanthemos* L. Kamieniec.
18. *R. nemorosus* DC. Na wzgórzach krzakami porośniętych koło Szarek.
19. *R acer* L. Szarki.
20. *R. Steveni* Andrz. *(R. acer* L. β. *Frieseanus* Jord. (sp.). Koło Nowosielicy (kw. i owoce 17. sierpnia).
21. *Caltha palustris* L. *(typica!)*. Łąki błotniste, Zdołbunów.
22. *Trollius Europaeus* L. W zaroślach na łące wilgotnej koło Szarek rzadko (powtórnie kwitnący okaz 28. sierpnia).
23. *Nigella arvensis* L. Pola, kamieniste ugory: Kamieniec, Mohylew, Zdołbunów, Żwaniec.
24. *Cimicifuga foetida* L. Zarośla, polany leśne, brzegi lasów: Kamieniec, Szarki.
25. *Actaea spicata* L. *var. melanocarpa*. W lesie koło Baru (owoce 13. sierpnia), Jarmolińce.
26. *Delphinium Consolida* L. Po polach wszędzie pospolite.
27. *Aconitum Lycoctonum* L. Brzegi lasów, zarośla, rzadko: Szarki (kw. i owoce 8. sierpnia).

Berberideae.

28. *Berberis vulgaris* L. W zaroślach po wysokich brzegach Dniestru koło Żwańca, Chocimia i Mohylewa.

Nymphaeaceae.

29. *Nuphar luteum* Sm. Po stawach pospol.
30. *Nymphaea alba* L. Również.

Papaveraceae.

31. *Papaver Rhoeas* L. Na polach: Jarmolińce, Kamieniec, Zdołbunów.
32. *P. dubium* L. Bendery, Delakeu.
33. *P. laevigatum* MB. Bendery.
34. *Glaucium corniculatum* Curt. Mohylew (przy drodze rzadko; owoce 15. sierpnia).
35. *Chelidonium majus* L. Zarośla: Kamieniec, Kickany, Ataki.

Fumariaceae.

36. *Fumaria officinalis* L. Na polach koło Szarek (kw. i owoce 28. sierpnia).
37. *Corydalis solida* Sm. Zarośla cieniste, Delakeu.

Cruciferae.

38. *Cardamine impatiens* L. Cieniste zarośla na wysokim brzegu Dniestru, Ataki (owoce 14. sierpnia).
39. *Nasturtium palustre* DC. Błotniste i wilgotne brzegi: Nowosielica (owoce 17. sierpnia).
40. *N. silvestre* R. Br. Zdołbunów, Ataki.
41. *N. amphibium* R. Br. Zdołbunów.
42. *N. Austriacum* Crantz. Miejsca wilgotne koło Nowosielicy (kw. i owoce 17. sierpnia).
43. *Cochlearia Armoracia* L. Zdziczała po śmietnikach nad brzegiem Smotrycza koło Kamieńca.
44. *Barbarea vulgaris* R. Br. Nowosielica.
45. *Turritis glabra* L. Zarośla: Ataki, Zdołbunów.
46. *Arabis Turrita* L. Cieniste zarośla na wysokim brzegu Dniestru koło Delakeu (kw. 11. maja).
47. *Chorispora tenella* DC. Pola, śmietniki: Bendery (kw. i nied. owoce 9. maja), Kickany.
48. *Sisymbrium officinale* Scop. Kamieniec, Zdołbunów, Bar.
49. *S. Loeselii* L. Przy drogach, po ogrodach, śmietnikach: Nowosielica, Ataki, Kamieniec.
50. *S. Sophia* L. Zdołbunów, Bendery (kw. 9. maja).
51. *Alliaria officinalis* Andrz. W lesie w dolinie Dniestru (Kickany), cieniste zarośla na wysokim brzegu Dniestru (Delakeu) kw. 10. maja.
52. *Conringia orientalis* Andrz. Na polach koło Bender.
53. *Erysimum cheiranthoides* L. Nowosielica, Kamieniec, Zdołbunów.
54. *E. hieracifolium* L. *var. virgatum* Rth. (sp.) Wysoki brzeg Dniestru Ataki (owoce 14. sierp).
55. *E. canescens* Roth. Kamieniste stoki i skały: Kamieniec, Mohylew (kw. i owoce 15. sierpnia).
56. *E. odoratum* Ehrh. Skały i kamieniste miejsca nad Smotryczem koło Kamieńca (kw. i owoce 20. sierpnia).
57. *E. cuspidatum* DC. Kamieniste miejsca nad Smotryczem koło Kamieńca (nied. owoce 20. sierpnia).
58. *Brassica nigra* Koch. Ogrody, śmietniki: Kamieniec, Trościaniec.
59. *B. campestris* L. Ataki.
60. *Sinapis arvensis* L. Oknica, Kamieniec.

61. *Diplotaxis muralis* DC. Kamieniste miejsca nad Dniestrem: Mohylew, Ataki, Delakeu (kw. 11. maja), śmietniki koło Nowosielicy.
62. *Berteroa incana* DC. Kamieniec, Żwaniec, Mohylew, Bar.
63. *Meniocus linifolius* DC. Kamieniste stoki nad Dniestrem koło Delakeu i po trawiastych wzgórkach koło Bender (kw. i nied. owoce 9. maja).
64. *Aurinia saxatilis* Desv. Po skałach nad Smotryczem i po murach w Kamieńcu, po skałach nad Dniestrem koło Żwańca, (powtórnie kwitnący okaz 20. sierpnia).
65. *Alyssum hirsutum* MB. Gliniaste stoki. Bendery (kw. 9. maja).
66. *A. minimum* Willd. Bendery (kw. 9. maja), Delakeu, Mohylew.
67. *A. calycinum* L. Zdołbunów.
68. *Draba nemorosa* L. *var. hebecarpa* Lindbl. Delakeu (kw. i nied. owoce 11. maja).
69. *Camelina microcarpa* Andrz. Ataki, Oknica, Kamieniec, Mohylew (owoce 14. sierpnia).
70. *Thlaspi arvense* L. Kamieniec, Zdołbunów, Oknica.
71. *T. praecox* Wulf. Trawiaste stoki wysokiego brzegu Dniestru, Delakeu (kw. i nied. owoce 11. maja).
72. *T. perfoliatum* L. Delakeu, Bendery (9. maja, nied. owoce).
73. *Capsella bursa pastoris* Moench. Pospolita roślina.
74. *Lepidium campestre* R. Br. Kamieniec (owoce 20. sierpnia).
75. *L. perfoliatum* L Delakeu (rozkwit. 11. maja).
76. *L. latifolium* L. Kamieniec.
77. *L. ruderale* L. Mohylew, Ataki, Kamieniec, Zdołbunów.
78. *Coronopus Ruellii* All. Na dziedzińcu: Trościaniec (kw. i owoce 24. sierpnia).

Resedaceae.

79. *Reseda lutea* L. Kamieniste miejsca, przy drogach. Kamieniec, Ataki, Mohylew, kw. i owoce 14. sierpnia.

Cistaceae.

80. *Helianthemum Chamaecistus* Mill. *var. hirsutum* Koch. Na wzgórzach, Szarki (kw. 28. sierpnia).

Violaceae.

81. *Viola campestris* MB. W zaroślach: Bendery, Ataki, Delakeu.
82. *V. odorata* L. Szarki.
83. *V. mirabilis* L. Zarośla cieniste, lasy: Kamieniec, Oknica, Jarmolińce, Ataki.
84. *V. silvatica* Fr. W lasach: Jarmolińce, Bar.

85. *V. canina* L. Zarośla nad Dniestrem, Ataki (owoc 24. sierpnia; o liściach znacznie, zwłaszcza na dolnej powierzchni omszonych).
86. *V. tricolor* L. Pospolita roślina.

Polygalaceae.

87. *Polygala comosa* Schk Zarośla, wzgórza i miejsca trawiaste: Zdołbunów, Oknica, Kamieniec. Okazy ze Zdołbunowa odznaczają się bardzo drobnymi kwiatkami i wązkimi liśćmi.

Silenaceae.

88. *Dianthus Armeria* L. W zaroślach: Szarki, Oknica (kw. 16. sierpnia).
89. *D. Seguieri* Vill. *var. collinus* W. K. Trawiaste stoki, Ataki, Żwaniec (postać o liściach i łodydze szorstkiej, *D. asper* Willd.), Kamieniec, Mohylew, Oknica.
90. *D. Borbasii* Vandas. Wzgórza trawiaste na glebie wapiennej koło Zdołbunowa (kw. i owoc 29. lipca). Gatunek ten we florach rosyjskich botaników ukrywa się pod niewłaściwą nazwą, *D. diutinus*, gdyż prawdziwy *D. diutinus* Kit. jest to synonim gatunku *D. polymorphus* MB., rozpowszechnionego w Rosyi południowej i na Węgrzech. W pracach moich: „O nowych i rzadszych roślinach flory litewskiej“ [1]) i „Flora Polesia“ [2]) zamiast *D. Borbasii* przytoczona jest nazwa *D. diutinus*. Wskutek czego powstała ta plątanina nazw, rozbierać tu nie będę, gdyż uskuteczniłem to w innej pracy oddanej obecnie do druku. We *Fl. exs. polon.* (Nr. 143.) goździk ten został wydany zupełnie słusznie pod nazwą *D. Borbasii* Vandas. Zdołbunów jest jednem z zachodnich stanowisk (a zarazem i południowych) w rozmieszczeniu tej wschodniej rośliny, która zastępuje w większej części Rosyi pokrewny gatunek, *D. Carthusianorum* L., a na piaszczystych wydmach części południowej sama jest zastąpioną przez *D. polymorphus* MB. (*D. diutinus* Kit.) [3]).
91. *D. deltoides* L. Na łąkach i w zaroślach koło Krynicznego i Szarek.
92. *D. superbus* L. Łąki koło Krynicznego.
93. *Gypsophila muralis* L. Jarmolińce, Ataki, Oknica, Nowosielica, Zdołbunów.

---

[1]) Sprawozd Kom. fizyogr Akad. Umiej. w Krakowie t XXXI, 1896. r. str. 225.
[2]) Petersburg 1897. r. t. I, str. 91.
[3]) Węgierski botanik p. Degen nie uznaje identyczności *D. diutinus* i *D. polymorphus*, ale zdanie jego nie jest słusznem.

94. *Vaccaria parviflora* Moench. W zbożu: Mohylew, Nowosielica.
95. *Saponaria officinalis* L. Zarośla nad Dniestrem, Żwaniec (kw. 19. sierpnia).
96. *Silene inflata* Sm. Zarośla: Oknica, Zdołbunów (kw. 17. lipca).
97. *S. dichotoma* Ehrh. Mohylew, Oknica, Żwaniec (kw. i owoce 15. sierpnia).
98. *S. noctiflora* L. Zarośla nad Dniestrem: Ataki (owoce 14. sierpnia).
99. *S. nutans* L. Zarośla, Oknica.
100. *S. longiflora* Ehrh. Kamieniec (kw. 20. sierpnia).
101. *S. chlorantha* Ehrh. Trawiaste, kamieniste miejsca koło Mohylewa (kw. i owoce 15. sierpnia).
102. *S. Otites* Sm. Wzgórza trawiaste, zarośla: Zdołbunów, Ataki, Żwaniec.

β) *Pseudotites* Bess. (sp.) [1]) Mohylew. Zarośla nad Dniestrem. Tu zaliczam odmianę wysoką, o kwiatach od typowej znacznie większych, która u badaczy flory zachodnio-rosyjskiej niesłusznie uchodzi za *S. Wolgensis* Otth. Prawdziwa *S. Wolgensis* jest rośliną wschodnią, od naszej znacznie się różniąca (patrz o tem w mojej „Flora Polesia“ str. 101. i w Sprawozd. Kom. fizyogr. XXXIII. str. 36. i 37.). Ażeby lepiej wyjaśnić, jaką formę mam na myśli pod nazwą *S. Pseudotites* Bess., dodam jeszcze, że u Boissiera jest ona opisana jako *S. densiflora* Urv. (*Fl. orient.* I. p. 607.), a u De Candolle'a (*Prodr.*) jako *S. Otites* Sm. *var. densiflora* Otth. — Knapp (*Pflanz. Galiz.* p. 348) bardzo słuszną robi uwagę, że *S. Wolgensis* przytoczona u Herbicha, według odpowiednich okazów, powinna być zaliczona do *S. densiflora.* Wobec wykazanej plątaniny nazw, może najlepsze byłoby całkowite porzucenie nazwy *S. Pseudotites* Bess., a zastąpienie jej przez więcej określoną *S. densiflora* Urv. Forma w mowie będąca zajmuje południowo-zachodnią część Rosyi europejskiej, Krym, półwysep Bałkański, Bukowinę, Siedmiogród, wschod. część Galicyi.

103. *S. Tyraica* n. sp. *Perennis, hirtula, foliis lanceolatis, anguste lanceolatis vel linearibus in petiolum attenuatis, viridibus, patule hirtulis, caule in cymam pluries dichotomam abeunti, pedunculis calyce multo longioribus, erectis, calyce oblongo (10-nervio)*

---

[1]) Schmalhausen w nowej swej florze (*Flora južn. Ross.* str. 143.) *S. Pseudotites* Bess. zapisuje jako synonim *S. parviflorae* Pers., a Boissier (*Flora orient.* I, p. 607.) do *S. Otites* Sm. Postępują jednak obaj, według mego zdania, niesłusznie, gdyż rysunek *S. Pseudotites* u Reichenbach'a (*Icon. fl. Germ.*) nie przedstawia ani *S. parviflora,* ani *S. Otites.*

dentibus longe subulatis, lamina alba e basi oblonge cuneata profunde 4-fida calyce duplo longiora.

In declivibus ad Tyram prope Ataki in Bessarabia. (Specim. florif. d. 14 *Augusti*).

Cała roślina szorstka od pokrywających ją krótkich lecz gęstych i nieprzytulonych włosków. Liście dolne lancetowate, a nawet równowązkie, wszystkie w długie ogonki zwężone. Łodyg z jednego korzenia kilka, kwiatostan widlasto rozgałęziony. Kwiaty na bardzo długich szypułkach osadzone (kilka razy dłuższych od kielicha), szypułki cienkie proste, lub niektóre łukowato zgięte. Kielich podłużny, walcowaty nieco ku nasadzie zwężony, 10 zielonemi żyłkami opatrzony, ząbki kielicha długie, szydłowate, nieco u góry odgięte. Płatki korony białe, zwykle u góry rozszerzone i 4 razy głęboko wcięte, dwa razy od kielicha dłuższe. Działki płatków równowązkie, czasem ząbkami po bokach opatrzone. Jedyny okaz, jaki posiadam, jest koło stopy wysoki; kwiaty dość liczne. Wymiary: szypułki kwiatowe 10—20 mm., kielich 12 mm., cały kwiat 18—20 mm., głębokość wcięć płatków 2—4 mm. Nowy ten gatunek *Silene* najwięcej z naszych może jest zbliżony do *S. nemoralis* W. K., lecz swoimi kwiatami, a zwłaszcza nie dwudzielnymi, lecz 4-dzielnymi płatkami do wyróżnienia łatwy. Opis ten, jako na jedynym okazie oparty, nie może być ścisłym. Zwracam więc na tę formę uwagę przyszłych badaczy.

104. *Cucubalus baccifer* L. W lesie: Oknica.
105. *Melandryum pratense* Roehl. Zdołbunów, Oknica.
106. *Lychnis Flos cuculi* L. Na łące koło Nowosielicy.
107. *Agrostemma Githago* L. Zdołbunów.

Alsinaceae.

108. *Spergula arvensis* L. Bar koło dworca kolei.
109. *Spergularia rubra* Pers. Jarmolińce, Ataki.
110. *Alsine setacea* M. et K. Wzgórza wapienne koło Zdołbunowa (kw. i owoce 17. lipca).
111. *Arenaria serpyllifolia* L Kamieniec, Ataki, Delakeu, Bendery (kw. 9. maja).
112. *Holosteum umbellatum* L. Bendery (kw. i owoce 9. maja), Delakeu.
113. *Stellaria media* Vill. Oknica, Kickany [1]), Chocim.

---

[1]) Nad Dniestrem koło Kickan znalazłem taką odmianę *S. mediae*, jaką opisałem we Florze Polesia na str. 113.

114. *S. Holostea* L. Lasy, zarośla cieniste: Ataki, Chocim, Jarmolińce, Bar.
115. *S. glauca* With. Na łące błotnistej, mszystej, koło Szarek.
116. *S. graminea* L. Oknica.
117. *Malachium aquaticum* Fr. Zdołbunów, Chocim.
118. *Cerastium triviale* Lk. Kamieniec, Ataki, Oknica.

Portulaceae.

119. *Portulaca oleracea* L. Kamieniec (owoce 20. sierpnia).

Hypericineae.

120. *Hypericum perforatum* L. Kamieniec, Nowosielica, Szarki, Zdołbunów, Mohylew.
121. *H. hirsutum* L. W zaroślach: Ataki, Chocim, Oknica (owoce 16. sierpnia).

Malvaceae.

122. *Malva neglecta* Wallr. Trościaniec, Nowosielica, Zdołbunów.
123. *M. borealis* Wallm. Oknica.
124. *M. silvestris* L. Po ogrodach i przy drogach, Trościaniec (kw. i owoce 24. sierpnia).
125. *Lavatera Thuringiaca* L. Zdołbunów, Bar, Oknica, Ataki, Kamieniec.
126. *Althaea officinalis* L. Brzegi rzek: Nowosielica (kw. 17. sierpnia), Żwaniec.

Tiliaceae.

127. *Tilia cordata* Mill. W lasach i zaroślach: Ataki, Chocim, Jarmolińce, Kamieniec.

Linaceae.

128. *Linum catharticum* L. Łąki, Zdołbunów (kw. i owoce 17. lipca), Oknica.
129. *L. hirsutum* L. Zarośla suche: Ataki (kw. i owoce 14. sierp.).
130. *L. perenne* L. Trawiaste stoki: Delakeu (kw. 11. maja), Bendery.

Geraniaceae.

131. *Erodium cicutarium* L'Herit. Nowosielica, Ataki, Mohilew, Kamieniec.
132. *Geranium palustre* L. Zarośla wilgotne: Jarmolińce, Zdołbunów (17. lipca).

133. *G. pratense* L. Na łąkach i w zaroślach: Nowosielica, Kamieniec, Oknica.
134. *G. pusillum* L. Żwaniec, Oknica, Chocim.
135. *G. Robertianum* L. Zarośla cieniste: Kamieniec, Bar, Chocim, Ataki.

Celastraceae.

136. *Evonymus Europaea* L. Lasy, zarośla: Żwaniec, Jarmolińce, Bar, Kickany, Kamieniec.
137. *E. verrucosa* L. Jarmolińce, Kamieniec, Bar, Delakeu.

Rhamnaceae.

138. *Rhamnus cathartica* L. Chocim, Mohylew, Kamieniec, Ataki, Zdołbunów (wzgórza wapienne).
139. *R. Frangula* L. Zarośla: Ataki, Kamieniec.

Balsaminaceae.

140. *Impatiens Noli tangere* L. Miejsca wilgotne, cieniste, koło Szarek.

Ampelidaceae.

141. *Vitis vinifera* L. Jako zdziczały przytrafia się w zaroślach na wysokim brzegu Dniestru koło Delakeu.

Sapindaceae.

142. *Acer Tataricum* L. Brzegi lasów, zarośla: Kamieniec, Delakeu, Kickany, Ataki.
143. *A. Pseudoplatanus* L. W lasach (Jarmolińce) i w zaroślach po wysokim brzegu Dniestru (Chocim).
144. *A. platanoides* L W lasach: Jarmolińce, Ataki.
145. *A. campestre* L. Najpospolitszy z klonów. Lasy, zarośla: Kickany (las zalewany przez wody Dniestru) Ataki, Chocim, Delakeu, Jarmolińce, Bar, Kamieniec.
146. *Staphylea pinnata* L. W zaroślach cienistych na wysokim brzegu Dniestru koło Chocimia.

Anacardiaceae.

147. *Rhus Cotinus* L. W zaroślach po jarach nad Dniestrem, Ataki.

Papilionaceae.

148. *Genista tinctoria* L. Brzegi lasów, zarośla: Szarki, Nowosielica, Oknica (kw. i owoce 26. lipca).
149. *Cytisus nigricans* L. W zaroślach nad Dniestrem, Ataki (kw. i owoce 14. sierpnia), Żwaniec i w lesie dębowym koło Oknicy i Szarek.
150. *C. Austriacus* L. Wzgórza, zarośla: Mohylew, Ataki, Oknica (kw. 12. sierpień).
    β) *leucanthus* W. K. W zaroślach suchych koło Krynicznego.
151. *C. Ratisbonensis* Schaeff. Zdołbunów (wzgórza wapienne), Delakeu (kw. 11. maja) [1]).
152. *Ononis hircina* Jacq. Nowosielica, Oknica, Szarki, Żwaniec.
153. *Anthyllis vulneraria* L. Wzgórza o glebie wapiennej koło Zdołbunowa.
154. *Medicago falcata* L. Kamieniec, Zdołbunów, Ataki, odmiana o bardzo drobnych listeczkach i drobnych kwiatuszkach, różniąca się jednak od *M. procumbens* Bess. łodygą wzniesioną.
155. *M. sativa* L. Przy drogach i po śmietnikach zdziczała: Jarmolińce, Oknica (kw. 16. sierpnia).
156. *M. lupulina* L. Zdołbunów, Mohylew, Kamieniec, Ataki.
157. *Melilotus officinalis* Desr. Kamieniec, Ataki, Zdołbunów.
158. *M. albus* Desr. Ataki.
159. *Trifolium arvense* L. Zdołbunów, Nowosielica, Oknica.
160. *T. pratense* L. Oknica. Kamieniec, Bar, Zdołbunów.
161. *T. medium* L. Zarośla, łąki leśne: Ataki, Nowosielica, Kamieniec.
162. *T. alpestre* L. Zarośla: Ataki (kw. 14. sierpnia).
163. *T. fragiferum* L. Nowosielica, Ataki, Zdołbunów.
164. *T. montanum* L. Zarośla suche: Szarki.
165. *T. repens* L. Zdołbunów, Ataki, Mohylew, Bar, Oknica.
166. *T. hybridum* L. Nowosielica, Oknica. Na łąkach.
167. *T. agrarium* L. Pola, zarośla: Szarki, Ataki, Oknica. Lipiec, sierpień.

---

[1]) W gub chersońskiej (koło Muzykino i między Gromoklejem i Jngułem koło Antonówki, obie miejscowości w pow. chersońskim) znalazłem na gliniastych stokach jarów w wielkiej ilości *Cytisus* o kwiatach białych przypominający nieco *C. ratisbonensis* i *C. leucanthus* (kwiatostany zbliżają się już to do jednego, już to do drugiego gatunku), który albo stanowi odrębny gatunek, albo należy do opisanego przez p. Rehmana *C. graniticus* (*Einige Notiz. über die Veget. der nördl. Gestade des Schwarzen Meeres*, 1872, p. 59). Od ostatniego różni się omszonymi owocami i wogóle inaczej omszonymi liśćmi. Za identycznością mego Szczodrzeńca z *C. graniticus* przemawia, że ten ostatni był znaleziony przez p. Rehmana także nad Gromoklejem.

168. *T. procumbens* L. Na polach koło Zdołbunowa (kw. 17. lipca), Jarmoliniec i Nowosielicy.
169. *Lotus corniculatus* L. Kamieniec, Mohylew, Szarki, Ataki, Zdołbunów.
170. *Galega officinalis* L. Wilgotne miejsca nad Prutem koło Nowosielicy (owoce 17. sierpnia).
171. *Caragana frutescens* DC. Po stokach wysokich brzegów Dniestru koło Delakeu (kw. 11. maja).
172. *Glycyrrhiza echinata* L. Przy Dniestrze koło Bender.
173. *Coronilla varia* L. Zdołbunów, Ataki, Kamieniec, Oknica, Mohylew.
174. *Onobrychis sativa* Lam. Zdołbunów (wzgórza o glebie wapiennej), Kamieniec.
175. *Astragalus glycyphyllus* L. W zaroślach: Ataki, Oknica.
176. *A. Cicer* L. Zdołbunów, Chocim.
177. *A. Austriacus* L. Kamieniste miejsca nad Dniestrem koło Mohylewa (kw. i owoc 15. sierpnia).
178. *A. Onobrychis* L. Zarośla, kamieniste stoki: Mohylew, Kamieniec, Ataki, Żwaniec.
179. *A. vesicarius* L. Na kamienistych stokach Dniestru koło Delakeu (kw. 11. maja).
180. *Vicia sepium* L. Zdołbunów, Ataki.
181. *V. sativa* L. Mohylew (owoce 15. sierpnia).
182. *V. pisiformis* L. W lasach (brzegi) i zaroślach: Kamieniec (owoce 20. sierpnia).
183. *V. silvatica* L. Szarki.
184. *V. dumetorum* L. W zaroślach nad Dniestrem koło Chocimia (owoc 18. sierpnia).
185. *V. villosa* Roth. Na polach koło Jarmoliniec (kw. 21. sierpnia).
186. *V. cracca* L. Oknica, Zdołbunów.
187. *V. hirsuta* Koch. Oknica (owoce 16. sierpnia), Nowosielica, Kamieniec.
188. *V. tetrasperma* Moench. Szarki.
189. *Lathyrus hirsutus* L. Na polach i przy drogach niezbyt rzadko koło Nowosielicy (owoce 17. sierpnia).
190. *L. tuberosus* L. Na polach koło Nowosielicy (kw. 17. sierpnia).
191. *L. silvester* L. W zaroślach: Szarki (kw. i owoce 26. lipca), Oknica (*b. ensifolius* Buek., odmiana o wązkich liściach).
192. *L. pratensis* L. Zdołbunów, Oknica.
193. *Orobus vernus* L. Zarośla cieniste: Ataki, Oknica, Jarmolińce
194. *O. niger* L. Zarośla: Szarki (owoce 26. lipca).
195. *O. albus* L. fil. W zaroślach po wysokich brzegach Dniestru koło Delakeu (kw. 11. maja).

Amygdalaceae.

196. *Amygdalus nana* L. Na pochyłościach wysokiego brzegu Dniestru koło Delakeu (kw. 11. maja) i Żwańca (urwiska), w zaroślach dębowych koło Oknicy.
197. *Prunus avium* L. W lasach, dość pospolicie: Chocim, Oknica, Jarmolińce, Kryniczne.
198. *P. Cerasus* L. Chocim (zdziczała w zaroślach na wysokim brzegu Dniestru), Oknica (w lesie dębowym zdziczała obficie).
199. *P. Chamaecerasus* Jacq. W zaroślach dębowych, Oknica.
200. *P. spinosa* L, Zdołbunów, Nowosielica, Ataki, Oknica, Kamieniec, Bendery.

Rosaceae.

201. *Spiraea Filipendula* L. Zdołbunów, Oknica, Nowosielica (kw. 17. sierpnia).
202. *S. Ulmaria* L β. *discolor* Koch. Szarki.
203. *Rubus caesius* L. Oknica, Chocim.
04. *Geum urbanum* L. Lasy, zarośla: Chocim, Ataki, Oknica, Jarmolińce.
205. *Fragaria vesca* L. Jarmolińce.
206. *F. collina* Ehrh. β. *pilosa* Czern. Stoki wysokiego brzegu Dniestru koło Delakeu (kw. 11. maja).
207. *Comarum palustre* L. Łąki mszyste, błotniste, koło Szarek (nad Wołkiem).
208. *Potentilla supina* L. Wilgotne brzegi: Ataki, Kamieniec, Żwaniec.
209. *P. Anserina* L. Nowosielica, Kamieniec, Zdołbunów.
210. *P. alba* L. Oknica, Jarmolińce. Lasy, zarośla cieniste.
211. *P. Tormentilla* Schrnk. Łąki mszyste koło Szarek.
212. *P. reptans* L. Nowosielica, Żwaniec (brzeg Dniestru, kw. 19. sierpnia).
213. *P. cinerea* Chaix. Kamieniste miejsca, skały: Żwaniec, Ataki, Zdołbunów, Mohylew, Delakeu, Bendery. Kwitnie od maja do września.
214. *P. patula* W. K. Wysokie brzegi Dniestru koło Delakeu (kw. 11. maja).
215. *P. argentea* L. Kamieniec, Zdołbunów, Ataki.
216. *P. recta* L. Zarośla suche: Chocim, Ataki.
217. *Sanguisorba officinalis* L. Zarośla, Szarki. (kw. 26. lipca).
218. *Agrimonia Eupatoria* L. Kamieniec, Bar, Zdołbunów, Mohylew, Ataki.
219. *R. villosa* L. *var. Andrzejowskii* Stev. W zaroślach nad Dniestrem, Ataki (owoce 14. sierpnia).
220. *R. villosa* L. *var. tomentosa* Sm. Szarki.

221. *R. coriifolia* Fr. Kamieniec (owoce 20. sierpnia).
222. *R. solstitialis* Bess. (Schmalh., Szipowniki okriestnost. Kiewa, str. 34). Jarmolińce, owoce 21. sierpnia.
223. *R. dumetorum* Thuil.? Szarki.
224. *R. glauca* Vill. Jarmolińce.
225. *R. canina* L. *(cum varietatibus)*. Ataki, Mohylew, Kamieniec.

Pomaceae.

226. *Crataegus monogyna* Jacq. Chocim, Ataki, Oknica, Zdołbunów, Kamieniec.
227. *Cotoneaster nigra* Wahlbg. Kamieniste i skaliste miejsca: Żwaniec (owoc 19. sierpnia).
228. *Pirus Malus* L. Jarmolińce (w lesie).
229. *P. communis* L. Ataki, Jarmolińce, Kamieniec.

Ribesiaceae.

230. *Ribes rubrum* L. Jeden okaz znalazłem w lesie zalewanym przez wodę dniestrowską koło Kickan (naprzeciw Tyraspola). Kw. 10. maja. Zapewne zdziczały.

Saxifragaceae.

231. *Saxifraga Hirculus* L. Łąka torfiasta nad Wołkiem koło Szarek (kw. 16. sierpnia). Stanowisko to jest jednem z najdalej wysuniętych ku południowi.

Crassulaceae.

232. *Sedum maximum* Suter. Kamieniec, Ataki, Chocim.
233. *S. acre* L. Kamieniec, Ataki.
234. *Sempervivum sp.* Żwaniec. Znalezione płonne okazy niewątpliwie należą do *S. Ruthenicum* Koch., jako jedynego rozpowszechnionego u nas na południu.

Halorhagidaceae.

235. *Hippuris vulgaris.* L. Kryniczne.
236. *Myriophyllum verticillatum* L. W stawie koło Zdołbunowa (niezup. rozkw. 17. lipca).
237. *Callitriche verna* L. Zdołbunów.

Lythraceae.

238. *Lythrum Salicaria* L. Ataki, Zdołbunów, Jarmolińce, Żwaniec.

β. *intermedium* Ledb. Oknica (kw. 16. sierpnia).
239. *L. virgatum* L. Łąki nad Prutem, Nowosielica (okazy typowe i ze względu na bardzo długie listki przykwiatkowe, nieco zbliżone do odmiany *var. linarifolium* Schmalh. Flora jużn. Ross. str. 370). Kw. i nied. owoce 17. sierpnia.

Onagraceae.

240. *Epilobium angustifolium* L. Brzegi lasów koło Szarek.
241. *E. hirsutum* L. Szarki, Ataki, Nowosielica, Zdołbunów.
242. *E. parviflorum* Schreb. Jarmolińce (kw. i owoce 11. sierpnia).
243. *E. montanum* L. Lasy, zarośla: Bar, Jarmolińce, Ataki.
244. *E. palustre* L. Łąki mszyste nad Wołkiem koło Szarek, łąka bagnista koło Zdołbunowa (okazy typowe i drobne, prawie nagie), kw. i owoce 17. lipca.
245. *E. roseum* Schreb. Chocim, Kamieniec, Ataki.
246. *Circaea Lutetiana* L. W lasach i zaroślach cienistych: Bar (kw. 13. sierpnia), Jarmolińce.

Cucurbitaceae.

247. *Bryonia alba* L. Przy płotach koło Szarek.
248. *Sicyos angulatus* L. Przy płotach zdziczały koło Kamieńca (kw. i nied. owoce 20. sierpnia).

Umbelliferae.

249. *Eryngium planum* L. Zdołbunów, Jarmolińce, Ataki, Oknica, Nowosielica.
250. *E. campestre* L. Oknica, Ataki, Nowosielica, Mohylew, Kamieniec.
251. *Astrantia major* L. W lasach koło Szarek.
252. *Sanicula Europaea* L. W lesie: Jarmolińce.
253. *Cicuta virosa* L. Zdołbunów.
254. *Sium lancifolium* MB. Łąki nad Prutem koło Nowosielicy i łąka wśródleśna koło Oknicy (kw. i owoce 16. sierpnia).
255. *Falcaria Rivini* Host. Trościaniec, Kamieniec, Ataki, Oknica.
256. *Bupleurum rotundifolium* L. Zarośla: Chocim, Ataki (owoce 14. sierpnia).
257. *B. falcatum* L. Zarośla suche po stokach i wysokich brzegach: Chocim, Ataki, Oknica, Kamieniec, Zdołbunów (wzgórza wapienne), Żwaniec.
258. *B. affine* Sadl. Na pastwiskach koło Nowosielicy (kw. nied. owoce 17. sierpnia). Od opisów *B. affine* (u Schmalh., Boissier'a, Koch'a, Beck'a) moje okazy różnią się dłuższemi szypułkami owocowemi. Według opisów tych *B. affine* po-

siada owoce dwa razy od szypułek dłuższe, moje zaś okazy posiadają owoce mniej więcej szypułkom równe. Cecha ta odpowiada, *B. Gerardii* (u Koch'a, Boissier'a, Schmalhausena) i zdaje się że powinien byłbym zaliczyć moje okazy do tego ostatniego gatunku. Nie czynię jednak tego ze względu na to, że cały habitus i charakter rozgałęzienia moich okazów zupełnie jest dla *B. affine* charakterystyczny. Prócz tego zauważyć należy, że według Beck'a (*Fl. von Niederösterreich* p. 624) *B. Gerardii* Jacq. jest gatunkiem mieszanym. Rysunek Jacquin'a podobny jest do południowej formy *B. junceum*, chociaż okazy w zielniku, jak twierdzi Beck, przedstawiają słabo jeszcze rozwinięte *B. affine* Sadl. Zdaje się, że moje okazy z Nowosielicy najwięcej są zbliżone do *B. australe* Jord., uważane przez Beck'a (*loc. cit.*) za formę *B. affine* Sadl., a przez Boissier'a (*Fl. orient.* II, p. 845) za synonim *B. Gerardi*. Prawdopodobnie, że *B. Gerardi* opisany u Schmalhausena (*Fł. sred. i jużn. Rossii*. I., str. 390) należy złączyć z *B. affine* Sadl. Jeżeli nie zwracać uwagi na długość szypułki owocowej (cecha błaha według mego zdania), to będziemy mieli na Podolu i w Bessarabii tylko jeden gatunek z tej grupy *Bupleurum*. Nie ulega kwestyi, że *B. affine* uda się odszukać i na Bukowinie, gdyż trudno przypuścić, żeby nędzna rzeczka, oddzielająca tę część Bessarabii od Bukowiny, stanowiła tamę w rozmieszczeniu geograficznem tego gatunku.

259. *Aegopodium Podagraria* L. Ataki, Chocim, Jarmolińce.

260. *Pimpinella Saxifraga* L. Zdołbunów, Żwaniec, Oknica, Ataki, Kamieniec, Szarki.

261. *Oenanthe aquatica* Lam. Nowosielica, Zdołbunów.

262. *Seseli Hippomaratrum* L. Kamieniste miejsca nad Dniestrem koło Żwańca (nied. owoce 19. sierpnia) i nad Smotryczem koło Kamieńca.

263. *S. annuum* L. Kamieniec, Oknica, Zdołbunów, Ataki, Kryniczne, Szarki. Kw. w lipcu i sierpniu.

264. *S. tortuosum* L. Kamieniste miejsca nad Dniestrem koło Mohylewa (kw. 15. sierpnia).

265. *Foeniculum officinale* All. Na polach między Nowosielicą i Chocimem jako chwast nadzwyczaj obficie. Że ta śródziemnomorska roślina przytrafia się u nas czasem jako zdziczała w niewielkiej ilości, twierdzą wszystkie przejrzane przeze mnie spisy i flory. Nigdzie jednak nie znalazłem wzmianki, żeby *F. officinale* rozrodziło się w tak wielkiej ilości, żeby zasługiwało na miano chwastu. W wymienionej przeze mnie okolicy ilość tego kopru tak jest wielką, że cza-

sem zdaje się, iż całe łany są przez niego naumyślnie zasiane. Kw. i nied. owoce 18. sierpnia.

266. *Aethusa Cynapium* L. Zarośla: Ataki, Trościaniec (kw. i nied. owoce 14. sierpnia).

267. *Selinum Carvifolia* L. Zdołbunów (kw. 17. lipca), Oknica (łąka wśród lasu).

268. *Angelica silvestris* L. Szarki.

269. *Ferulago galbanifera* Koch. (*Ferula Ferulago* L.). Zarośla dębowe, Oknica (owoce 16. sierpnia).

270. *Peucedanum Chabraei* Rchb. Łąki i zarośla po łąkach: Nowosielica (kw. i nied. owoc 17. sierpnia), Kamieniec.

271. *P. palustre* Moench. Łąka mszysta koło Szarek (kw. i owoce nied. 16. sierpnia).

272. *P. Alsaticum* L. Zarośla na wysokim brzegu Dniestru, Ataki (kw. 14. sierpnia).

273. *P. Oreoselinum* Moench. Zręby, zarośla dębowe po wzgórzach: Kryniczne, Szarki (owoce 30. lipca).

274. *P. Cervaria* Cuss. Zarośla, brzegi lasów: Ataki, Oknica, Szarki (kw. w lipcu i sierpniu), Nowosielica.

275. *P. latifolium* MB. Na łąkach słonawych koło Nowosielicy (kw. i nied. owoce 17. sierpnia).

276. *Pastinaca sativa* L. (forma: *opaca* Bernh. sp.) Chocim, Trościaniec, Nowosielica.

277. *Heracleum Sibiricum* L. Nowosielica, Oknica.

278. *Daucus Carota* L. Nowosielica, Ataki, Zdołbunów, Kamieniec, Mohylew.

279. *Laserpitium latifolium* L. W lasku dębowym koło Oknicy.

280. *Torilis Anthriscus* Gmel. Jarmolińce, Bar, Szarki, Ataki, Żwaniec, Zdołbunów (kw. 17. lipca).

281. *Anthriscus Cerefolium* Hoffm. β. *trichosperma* Schult. (sp.). W zaroślach cienistych koło Delakeu i Bender obficie (kw. 9. maja).

282. *Chaerophyllum temulum* L. Zdołbunów (owoce 17. lipca).

283 *C. bulbosum* L. Oknica, Zdołbunów (kw. i nied. owoce 17. lipca).

284. *C. aromaticum* L. Szarki (26. lipca, owoce), Jarmolińce.

285. *Conium maculatum* L. Nowosielica.

Cornaceae.

286. *Cornus Mas* L. W zaroślach, Ataki (nad Dniestrem), Kamieniec.

287. *C. sanguinea* L. Chocim, Kamieniec, Bar, Kickany.

Caprifoliaceae.

288. *Sambucus Ebulus* L. Zdołbunów, Chocim, Jarmolińce, Kamieniec, Mohylew, Bar, Oknica.
289. *S. nigra* L. Koło Chocimia zdziczała w zaroślach nad Dniestrem.
290. *Viburnum Opulus* L. Na łące wśródleśnej, pokrytej łoziną, koło Oknicy (owoce 16. sierpnia).
291. *V. Lantana* L. Zarośla lasy: Chocim, Jarmolińce, Żwaniec Kamieniec, Ataki, Delakeu (kw. 11. maja). Postacie opisane przez p. Rehmana (Przegl. roślin Tarnopol. i Czortk. w roku 1873, str. 17) nie mają żadnego znaczenia systematycznego, gdyż owłosienie liści zupełnie jest związane z mniejszem lub większem wystawieniem krzewu na działanie promieni słonecznych. W miejscach zacienionych stale występuje postać o liściach na dolnej powierzchni słabo omszonych.
292. *Lonicera Xylosteum* L. W lasach koło Jarmoliniec.

Rubiaceae.

293. *Asperula odorata* L. W lasach cienistych: Bar, Jarmolińce.
294. *A. glauca* Bess. Zarośla suche, łąki: Oknica, Żwaniec, Ataki (kw. i owoce 14. sierpnia).
295. *A. cynanchica* L. Łąki suche, wzgórza, miejsca kamieniste, pospol.: Oknica, Kamieniec, Mohylew, Zdołbunów, Ataki.
296. *A. humifusa* Bess. Oknica, Mohylew, Ataki.
297. *Galium vernum* Scop. W lesie koło Jarmoliniec i Oknicy (las dębowy)[1].
298. *G. Aparine* L. Szarki.
299. *G. verum* L. Kamieniec, Zdołbunów, Oknica, (kw. 17. lipca).
300. *G. Mollugo* L. Zarośla dębowe, Oknica (kw. i nied. owoce 16. sierpnia).
301. *G. silvaticum* L. Zarośla dębowe koło Oknicy, w lasach koło Szarek (odmiana o 4-kątnej łodydze i bardzo wązkich liściach, *G. Schultesii* Vest, *G. aristatum* u Schmalh.), w zaroślach na wysokim brzegu Dniestru, Ataki (liście modrawe).
302. *G. palustre* L. Na łące wilgotnej koło Nowosielicy.
303. *G. rubioides* L. Nowosielica, łąki nad Prutem (owoce 17. sierpnia), Bendery: zarośla.
304. *G. boreale* L. Szarki.

---

[1]) Dla Bessarabii *G. vernum* Scop. jeszcze nie było dotąd wykazane, chociaż z południowej części Podola oddawna jest znane.

Valerianaceae.

305. *Valeriana officinalis* L. Kamieniec, Ataki, Oknica.

Dipsaceae.

306. *Dipsacus silvestris* L. Oknica, Ataki, Jarmolińce.
307. *D. strigosus* Willd. Zarośla na wysokim brzegu Dniestru, Chocim.
308. *Cephalaria Uralensis* R. et Sch. Kamieniste wapienne stoki wysokiego brzegu Dniestru koło Żwańca (kw. 19. sierpnia).
309. *Knautia arvensis* Coult. Kamieniec, Oknica, Zdołbunów.
310. *Scabiosa ochroleuca* L. Zarośla, łąki suche, kamieniste stoki: Oknica, Zdołbunów (kw. 17. lipca), Żwaniec, Ataki.
311. *Succisa pratensis* Moench. Łąki leśne, Kryniczne.

Compositae.

312. *Eupatorium cannabinum* L. Zarośla na błotnistych miejscach: Chocim (kw. i owoce 18. sierpnia), Żwaniec, Zbołbunów.
313. *Solidago Virga aurea* L. Jarmolińce (kw. i owoce 21. sierp.).
314. *Bellis perennis* L. Nowosielica (pastwiska nad Prutem, kw. 17. sierpnia), Chocim (nad Dniestrem). Stokrotki w oznaczonych stanowiskach rosną w stanie zupełnie dzikim. W Bessarabii roślina ta znaleziona jest po raz pierwszy. Najbliższe stanowisko (w stanie dzikim) w północno-zachodn. części Podola.
315. *Erigeron acer* L. Mohylew.
316. *E. Canadensis* L. Kamieniec, Ataki.
317. *Aster Amellus* L. Suche zarośla, stoki jarów, brzegi lasów: Żwaniec, Ataki, Chocim, Kryniczne, Oknica (kwitnie w lipcu i sierpniu), Mohylew, forma: *A. amelloides* Bess. odznaczająca się liczniejszymi koszyczkami kwiatowymi.
318. *Linosyris vulgaris* Cass. W zaroślach koło Mohylewa (kw. 15. sierpnia) i Oknicy.
319. *Filago arvensis* L. Ataki, Oknica, Zdołbunów.
320. *Gnaphalium silvaticum* L. W lesie koło Szarek (kw. i owoce 26. lipca).
321. *G. uliginosum* L. Kamieniec, Żwaniec, Bar, Ataki.
322. *Helichrysum arenarium* DC. Mohylew, Żwaniec, Zdołbunów, Ataki.
323. *Inula Helenium* L. Zarośla po łąkach: Oknica (kw. 16. sierpnia), Nowosielica, Bar.
324. *I. hirta* L. W lasku dębowym koło Oknicy i Krynicznego.
325. *I. salicina* L. W zaroślach, po łąkach: Nowosielica, Ataki, Oknica. Kw. w lipcu i w sierpniu.

326. *I. ensifolia* L. Zarośla suche, wzgórza, stoki kamieniste: Żwaniec, Ataki (okaz nie typowy, różniący się żyłkami nie równoległemi; prawdopodobnie mieszaniec z poprzednim), Oknica. Kw. w lipcu i sierpniu.
327. *I. Britanica* L. Zdołbunów, Oknica, Nowosielica, Bar, Kamieniec.
328. *Pulicaria vulgaris* Gaertn. Ataki, Kamieniec, Zdołbunów, Żwaniec.
329. *Xanthium Strumarium* L. Kamieniec, Ataki, Zdołbunów.
330. *X. spinosum* L. Kamieniec, Bar, Ataki, Zdołbunów.
331. *Bidens cernuus* L. Kamieniec.
332. *B. tripartitus* L. Zdołbunów, Nowosielica, Kamieniec.
 β. *humilis* Rogow. (*Obozrienie*, str. 129). Brzegi Dniestru koło Żwańca (kw. i owoce 19. sierpnia).
333. *Galinsoga parviflora* Cav. Po ogrodach i przy drogach w Zdołbunowie zdziczała.
334. *Anthemis tinctoria* L. Kamieniec, Ataki, Żwaniec (kw. 14. sierpnia).
335. *A. Cotula* L. Kamieniec, Ataki (kw. i owoce 14. sierpnia).
336. *A. Ruthenica* MB. Trościaniec (kw. i owoce 26. sierpnia).
337. *Achillea Millefolium* L. *var. setacea* W. K. Zdołbunów (wzgórza wapienne), Ataki, Mohylew. Kw. w lipcu i sierpn.
338. *Matricaria Chamomilla* L. Chocim (kw. 18. sierpnia).
339. *M. discoidea* DC. Po śmietnikach, ulicach, dziedzińcach i przy drogach, Zdołbunów (obficie).
340. *M. inodora* L. Trościaniec.
341. *Chrysanthemum Leucanthemum* L. Jarmolińce, Zdołbunów, Nowosielica.
342. *C. corymbosum* L. Zarośla suche: Szarki, Ataki, Oknica, Kamieniec. Kw. w lipcu i w sierpniu.
343. *Tanacetum vulgare* L. Zdołbunów, Oknica, Nowosielica. Kw. w sierpniu.
344. *Artemisia Absinthium* L. Żwaniec, Kamieniec, Zdołbunów, Oknica.
345. *A. campestris* L. Zdołbunów.
 β. *sericea* Fr. Ataki.
346. *A. scoparia* W. K. Ataki, Kamieniec, Żwaniec.
347. *A. vulgaris* L Kamieniec, Oknica.
348. *A. Austriaca* Jacq. Kamieniec, Chocim, Oknica, Żwaniec, Mohylew, Ataki.
349. *Tussilago Farfara* L. Zdołbunów, Ataki.
350. *Senecio vernalis* W. K. Ogrody, pola, śmietniki. Oknica, Delakeu, Bendery (kw. 9. maja).

351. *S. erucifolius* L. (*S. tenuifolius* Jacq.) Wśród zarośli nad Prutem koło Nowosielicy (kw. 17. sierpnia) i Chocimia nad Dniestrem.
352. *S. Jacobaea* L. Kamieniec, Nowosielica, Ataki, Mohylew, Zdołbunów, Szarki.
353. *Echinops sphaerocephalus* L. Zarośla: Ataki, Żwaniec, Chocim (kw. 18. sierpnia).
354. *Xeranthemum annuum* L. Kamieniste miejsca nad Dniestrem, Mohylew. (kw. 15. sierpnia).
355. *Carlina simplex* W. K. W zaroślach suchych po wzgórzach koło Krynicznego i Szarek (kw. 11. sierpnia) nie rzadko. Okazy zebrane na Podolu różnią się nieco od karpackich, zebranych przeze mnie koło Ławocznego (patrz „Szkic flory i spis roślin zebr. we wschod. Galicyi" itd. Spr. Kom. fizyogr. t. XXXIII, str. 61). Te ostatnie okazy znacznie są mniejsze i więcej zbliżone do *C. acaulis* L., razem z którą rosły. Powszechnie *C. simplex* W. K. i *C. caulescens* Lam. uchodzą za synonimy. Jednak u Koch'a (Syn. Fl. Germ., ed. tertia, I. p. 346) pierwsza z nich traktowana jest jako samodzielny gatunek, a *C. caulescens* Lam. zapisana jako prosty synonim *C. acaulis* L. Może być, że Koch ma słuszność. Z braku jednak obszerniejszej literatury i materyału zielnikowego decydować w tej kwestyi nie mogę. Gdyby rzeczywiście obie nazwy nie były prostymi synonimami, wtedy, w zacytowanym powyżej spisie moim, zamiast *C. simplex* trzeba byłoby postawić *C. caulescens* Lam., uważając tę ostatnią jako prostą łodygową postać *C. acaulis*. Ku temu skłania mię także ta okoliczność, że na łące górskiej w Karpatach widziałem różne stadya przejściowe od bezłodygowej formy do łodygowej i że te rozmaite modyfikacye rosły razem.
356. *C. vulgaris* L. Zarośla suche: Chocim, Mohylew, Oknica, kw. w sierpniu.
357. *Lappa major* Gaertn. Kamieniec, Zdołbunów, Bar.
358. *L. tomentosa* Lam. Kamieniec, Ataki, Zdołbunów.
359. *L. minor* DC. Zdołbunów, Bar.
360. *Onopordon Acanthium* L. Mohylew, Ataki, Kamieniec, Zdołbunów.
361. *Carduus nutans* L. Zdołbunów.
362. *C. crispus* L. Zarośla: Kamieniec, Chocim (kw. i owoce 18. sierpnia).
363. *C. acanthoides* L. Mohylew, Ataki, Bar, Zdołbunów, Kamieniec.
364. *Cirsium lanceolatum* Scop. Jarmolińce, Zdołbunów, Bar.
365. *C. canum* MB. Na łąkach wilgotnych: Nowosielica, Oknica (kw. 16. sierpnia).

366\. *C. oleraceum* Scop. Szarki (kw. i owoce 7. sierpnia).
367\. *C. arvense* Scop. Zdołbunów, Bar.
368\. *Jurinea mollis* Rchb. Kamieniste stoki, wzgórza trawiaste: Zdołbunów, Delakeu, Mohylew, Żwaniec (liście całobrzegie).
369\. *Serratula tinctoria* L. Szarki (lasy, zarośla dębowe), Oknica (lasek dębowy), Nowosielica (łąki nad Prutem), kw. w lipcu i sierpniu.
370\. *S. coronata* L. Łąki krzakami porośnięte koło Nowosielicy (owoce 17. sierpnia).
371\. *Centaurea Jacea* L. Łąki, zarośla: Zdołbunów, Kamieniec, Ataki, Jarmolińce, Oknica, Szarki, Nowosielica. Kw. w lipcu i sierpniu.
372\. *C. stenolepis* Kern. Brzegi lasów, zarośla suche: Jarmolińce, Oknica, Szarki (kw. 8. sierpnia).
373\. *C. Marschalliana* Spreng. Kamieniste stoki koło Mohylewa i Delakeu (kw. 11. maja).
374\. *C. Cyanus* L. Mohylew.
375\. *C. Scabiosa* L. Kamieniec, Oknica, Ataki, Zdołbunów.
376\. *C. Biebersteinii* DC. (*C. rhenana* Boreae, *C. maculosa* Lam.). Zdołbunów (kw. 17. lipca), Ataki, Mohylew.
377\. *C. diffusa* Lam. Na polach koło Bender.
378\. *Lampsana communis* L. Zarośla: Ataki, Kamieniec, Zdołbunów, Jarmolińce.
379\. *Cichorium Intybus* L. Mohylew, Zdołbunów, Kamieniec.
380\. *Hypochoeris radicata* L. Zdołbunów.
381\. *H. maculata* L. Brzegi lasów, zarośla: Szarki (owoce 8. sierpnia).
382\. *Leontodon autumnalis* L. Jarmolińce (owoce 21. sierpnia), Bar (kw. 13. sierpnia).
383\. *L. hastilis* L. β. *hispidus* L. (sp.) Kamieniec, Jarmolińce, Oknica, Szarki.
384\. *Picris hieracioides* L. Ataki, Szarki, Nowosielica.
385\. *Tragopogon orientalis* L. Szarki, Zdołbunów, Oknica.
386\. *T. major* Jacq. Mohylew, Ataki.
387\. *Taraxacum officinale* Wigg. Pospolite.
388\. *T. serotinum* W. K. Wzgórza, suche trawiaste stoki: Mohylew, Ataki (kw. i owoce 14. sierpnia).
389\. *Barkhausia rhoeadifolia* MB. Kamieniste miejsca: Ataki, Zdołbunów, Oknica, Mohylew.
390\. *Crepis tectorum* L. Oknica.
391 *Hieracium Pilosella* L. Oknica, Kamieniec, Ataki, Mohylew.
392\. *H. Nestleri* Vill. Szarki (kw. 26. lipca), Oknica.
393\. *H. Florentinum* Willd. Wzgórza wapienne koło Zdołbunowa (przekwitłe okazy 17. lipca).
394\. *H. Bauhini* Bess. Trościaniec, Ataki (kw. 14. sierpnia).

395. *H. echioides* W. K. *var. setigerum* Tausch (sp.). Mohylew, Zdołbunów, Oknica. Kw. w lipcu i sierpniu.
396. *H. umbellatum* L. *b. coronopifolium* Bernh. (sp.). Ataki, Oknica, Szarki. Kw. w lipcu i sierpniu.
397. *H. virosum* Pall. Kamieniste stoki: zarośla suche: Żwaniec, Mohylew, Oknica. Kw. w lipcu i sierpniu.
398. *Sonchus oleraceus* L. Kamieniec.
399. *S. arvensis* L. Szarki.
400. *S. paluster* L. Oknica (kw. i owoce 16. sierpnia).
401. *Lactuca Scariola* L. Mohylew, Chocim, Bar, Kamieniec, Zdołbunów, Oknica.
402. *Lactuca saligna* L. Kamieniste brzegi Dniestru koło Żwańca i Atak, także przy drogach koło Nowosielicy. (Owoce 16. sierpnia).
403. *L. muralis* Less. Lasy, zarośla: Trościaniec, Jarmolińce, Bar (kw. i owoce 13. sierpnia).

Campanulaceae.

404. *Phyteuma canescens* W. K. Po stokach wapiennych nad Dniestrem koło Żwańca (kw. i owoce 19. sierpnia).
405. *Adenophora liliifolia* Led. Brzegi lasów: Szarki (kw. i owoce 8. sierpnia).
406. *Campanula glomerata* L. Zarośla, łąki: Jarmolińce, Oknica, Zdołbunów, Szarki.
β. *farinosa* Andrz. (sp.) Ataki.
407. *C. persicifolia* L. Lasy, zarośla: Zdołbunów, Oknica, Jarmolińce.
408. *C. patula* L. Zarośla, łąki leśne: Jarmolińce, Szarki, Zdołbunów (kw. 17. lipca).
409. *C. Bononiensis* L. Zdołbunów (kw. 17. lipca), Oknica.
410. *C. rapunculoides* L. Ataki.
411. *C. Trachelium* L. Ataki, Szarki (kw. 12. lipca), Trościaniec.
412. *C. Sibirica* L. Żwaniec, Zdołbunów, Ataki.

Monotropaceae.

413. *Hypopitys multiflora* Scop. (*Monotropa Hypopitys* L.) W lesie koło Jarmoliniec (owoce 21. sierpnia).

Plumbaginaceae.

414. *Statice.* Między st. kolei żelaznej Mamałyga i Nowosielicą widziałem z okien pociągu *Statice*, która prawdopodobnie należy do *S. Gmelini* Willd. W północnej Bessarabii, o ile

mi wiadomo, żaden z gatunków tego rodzaju nie był dotąd obserwowany. Że widziane przeze mnie okazy należą prawdopodobnie do *S. Gmelini*, wnoszę z tego, że w południowo wschodniej części Podola dwa tylko gatunki były obserwowane, a mianowicie: *S. Gmelini* i *S. Tatarica* L. Widziana jednak przeze mnie roślina w każdym razie nie należy do ostatniego. W połud.-zachodniej części Podola i na Bukowinie żadna *Statice* nie rośnie.

Primulaceae.

415. *Primula officinalis* Jacq. Zarośla, gaje: Oknica, Jarmolińce, Zdołbunów.
416. *Androsace maxima* L. Bendery (kw. 9. maja), Delakeu.
417. *Anagallis arvensis* L. Dwie formy:
   α. *phoenicea* Scop. Mohylew, Zdołbunów (kw. i owoce 17. lipca), Kamieniec, Oknica.
   β. *coerulea* Schreb. (sp.) Mohylew (kamieniste miejsca nad Dniestrem, rzadko), Kamieniec, nie rzadko.
418. *Lysimachia vulgaris L.* Nowosielica, Zdołbunów, Oknica (owoce 16. sierpnia.
419. *L. Nummularia* L. Nowosielica, Bar.

Oleaceae.

420. *Fraxinus excelsior* L. W lasach: Jarmolińce, Bar, Ataki.
421. *Ligustrum vulgare* L. W zaroślach po urwiskach nad Dniestrem: Delakeu (nierozkw. 11. maja), Żwaniec, Chocim (owoce 18. sierpnia).

Apocynaceae.

422. *Vinca herbacea* W. K. Delakeu (kw. 11. maja), Oknica (łączka w lasku dębowym, powtórnie kwitnące okazy 16. sierpnia).

Asclepiadaceae.

423. *Vincetoxicum officinale* Moench. Zarośla, brzegi lasów: Oknica, Ataki, Kamieniec, Jarmolińce, Mohylew, Szarki, Zdołbunów.

Gentianaceae.

424. *Menyanthes trifoliata* L. Na łące błotnistej koło Zdołbunowa.
425. *Gentiana Cruciata* L. Szarki, Kryniczne.
426. *C. Pneumonanthe* L. Kryniczne.
427. *Erythraea Centaurium* Pers. Kamieniec (kw. i owoce 20 sierpnia).

428. *E. pulchella* Fr. Zdołbunów (kw. 17. lipca), Nowosielica.

Borragineae.

429. *Echinospermum Lappula* Lehm. Kamieniec, Ataki, Trościaniec.
430. *Cynoglossum officinale* L. Ataki, Kamieniec, Zdołbunów, Kickany.
431. *Rochelia stellulata* Rchb. Bendery (kw. 9. maja).
432. *Asperugo procumbens* L. Bendery (kw. i nied. owoc 9. maja).
433. *Symphytum officinale* L. Oknica.
434. *S. Tauricum* Willd. W cienistych zaroślach nad Dniestrem koło Delakeu (kw. 11. maja).
435. *Anchusa officinalis* L. Zdołbunów.
436. *A. ochroleuca* MB. *(typica!)* Kamieniste miejsca nad Dniestrem: Ataki, Mohylew (kw. i owoce 14. sierpnia).
437. *A. Barelieri* DC. Zarośla suche, wzgórza, brzegi lasów: Chocim, Kamieniec, Trościaniec, kw. i owoce 18. sierpnia.
438. *Nonnea pulla* DC. Pola, miejsca kamieniste: Bendery (kw. 9. maja), Trościaniec, Zdołbunów, Ataki, Oknica, Kamieniec, Mohylew.
439. *Pulmonaria officinalis* L. Lasy, zarośla cieniste: Ataki, Chocim, Szarki.
440. *Myosotis palustris* Roth. Zdołbunów (kw. i owoce 17. lipca).
441. *M. silvatica* Hoffm. Zdołbunów (kw. i owoce 17. lipca).
442. *M. intermedia* Link. Kamieniec, Ataki.
443. *M. sparsiflora* Mik. Zarośla cieniste, Delakeu (kw. 11. maja).
444. *M. arenaria* Schrad. Szarki.
445. *Lithospermum arvense* L. Zarośla obf.: Bendery (kw. 9. maja).
446. *L. officinale* L. W zaroślach na wysokim brzegu Dniestru, Ataki owoce 14. sierpnia).
447. *Echium vulgare* L. Ataki, Kamieniec, Bar, Zdołbunów, Szarki.
448. *Onosma echioides* L. Kamieniste miejsca nad Dniestrem koło Mohylewa, rzadko.
449. *Cerinthe minor* L. Kamieniec, Chocim, Ataki (kw. i owoce 14. sierpnia), Nowosielica.

Convolvulaceae.

450. *Calystegia sepium* R. Br Oknica, wśród łoziny na łące (kw. 16. sierpnia).
451. *Convolvulus arvensis* L. Kamieniec, Nowosielica, Zdołbunów, Bar.
452. *Cuscuta Europaea* L. Kamieniec, Chocim.
453. *C. epithymum* Murr. *(C. planiflora* Ten.). Na różnych roślinach łąkowych: Thymus, Salvia, Euphorbia Cyparissias, Coronilla itd.: Żwaniec, Kamieniec.

Solanaceae.

454. *Solanum nigrum* L. Kamieniec, Zdołbunów, Ataki.
455. *S. Dulcamara* L. Żwaniec (kw. 19. sierpnia), Zdołbunów, Ataki.
456. *Lycium barbarum* L. Zdziczałe przy płotach, koło rowów, w zaroślach: Kamieniec, Ataki, Mohylew.
457. *Datura Stramonium* L. Trościaniec, Kamieniec, Nowosielica.
458. *Hyosciamus niger* L. Kamieniec, Ataki, Zdołbunów.

Scrophulariaceae.

459. *Verbascum phlomoides* L. Kamieniec, Bar, Oknica, Nowosielica, Zdołbunów (kw. i owoce 17. lipca), Szarki.
460. *V. Lychnitis* L. Kamieniec, Ataki, Nowosielica, Zdołbunów.
461. *V. nigrum* L. Zarośla suche, brzegi lasów: Kamieniec, Nowosielica, Oknica, Ataki.
462. *V. phoeniceum* L. Chocim, Delakeu.
463. *Linaria vulgaris* Mill. Zdołbunów (kw. 17. lipca), Kamieniec, Oknica, Bar.
464. *L. genistaefolia* Mill. Zarośla w miejscach kamienistych: Kamieniec, Żwaniec, Ataki, Mohylew.
465. *L. minor* Desf. Miejsca kamieniste: Żwaniec, Mohylew, Zdołbunów (kw. i owoce 17. lipca).
466. *Scrophularia nodosa* L. Ataki, Kamieniec, Bar, Zdołbunów.
467. *S. alata* Gilib. Kamieniec, Chocim (miejsce błotniste koło źródła na stokach wysokiego brzegu Dniestru).
468. *Limosella aquatica* L. Miejsca błotniste szlamowate nad Dniestrem (Ataki) i Prutem (Nowosielica).
469. *Digitalis ambigua* Murr. Zarośla, brzegi lasów: Ataki, Szarki.
470. *Veronica Anagallis* L. Kamieniec, Zdołbunów, Żwaniec.
471. *V. Beccabunga* L. Błotniste brzegi: Ataki, Chocim, Kamieniec.
472. *V. scutellata* L. Błotniste miejsca nad Prutem, Nowosielica (owoce 17. sierpnia).
473. *V. officinalis* L. W zaroślach koło Szarek.
474. *V. Chamaedrys* L. Kamieniec, Bar, Oknica, Zdołbunów.
475. *V. prostrata* L. Miejsca trawiaste, koło Jarmoliniec (kw. 21. sierpnia).
476. *V. dentata* Schmidt. Mohylew, Delakeu, Bendery (kw. 9. maja).
477. *V. Austriaca* L. Ataki, Oknica (owoc 14. sierpnia).
478. *V. Teucrium* L. (*V. latifolia* auct.) Kryniczne, Chocim.
479. *V. spicata* L. Wzgórza trawiaste, zarośla: Mohylew, Zdołbunów (kw. i owoce 17. lipca), Ataki.
480. *V. orchidea* Crantz. Zarośla, stoki trawiaste. W zbadanej miejscowości dość pospolita i bezporównania więcej rozpo-

wszechniona od poprzedniej, za której odmianę zwykle bywa uważana (chociaż zupełnie niesłusznie, jak na to już zwróciłem uwagę w XXXIII t. Spraw. Kom. fizyogr. na str. 73), albo wcale od niej nie odróżniana. Z wyjątkiem zachodniej części Podola i półn. Bessarabii nigdzie w kraju *V. orchidea* nie jest pospolitą, a nawet w wielu miejscowościach wcale nie rośnie. Ataki, Jarmolińce, Szarki, Kryniczne, Nowosielica, Kamieniec, Oknica. Kw. w lipcu i sierpniu.

481. *V. longifolia* L. Łąki nad Prutem koło Nowosielicy.
482. *V. arvensis* L. Bendery (kw. 7. maja).
483. *V. verna* L. Ataki, Delakeu (kw. i owoce 11. maja).
484. *V. Tournefortii* Gmel. Chocim, Trościaniec.
485. *V. polita* Fr. Jarmolińce, Nowosielica, Oknica, Bendery, Kickany (kw. i owoce nied. 10. maja).
486. *V. hederifolia* L. Delakeu (kw. i nied. owoce 11. maja).
487. *Euphrasia officinalis* L. Zdołbunów, Mohylew, Jarmolińce.
488. *Odontites rubra* Pers. Nowosielica
489. *Pedicularis palustris* L. Łąka błotnista, Zdołbunów (owoce 17. lipca).
490. *Rhinanthus major* Ehrh. Nowosielica (łąki nad Prutem), Oknica (łączka wśród lasu dębowego).
491. *Melampyrum cristatum* L. W lasku dębowym koło Oknicy.
492. *M. arvense* L. Nowosielica.
493. *M. nemorosum* L. Zarośla, lasy: Kamieniec, Chocim, Ataki.
494. *Orobanche ramosa* L. Na konopiach, Szarki.
495. *O. alba* Steph. Oknica (kw. 16 sierpnia).

Verbenaceae.

496. *Verbena officinalis* L. Przy drogach, w miejscach kamienistych: Ataki, Kamieniec, Żwaniec, Nowosielica.

Labiatae.

497. *Elssholzia Patrinii* Garcke (*E. cristata* Willd.). Zdołbunów.
498. *Lycopus Europaeus* L. Kamieniec, Nowosielica, Zdołbunów, Oknica, Żwaniec.
499. *L. exaltatus* L. Nowosielica (miejsca błotniste, nieco słonawe), Jarmolińce (brzeg bagienka wśród lasu).
500. *Mentha arvensis* L. Zdołbunów, Nowosielica.
501. *M. aquatica* L. Miejsca błotniste nad Prutem koło Nowosielicy (kw. 17. sierpnia).
502. *M. silvestris* L. Nadbrzeżne zarośla, wilgotne miejsca: Szarki, Kamieniec, Chocim, Ataki. Kw. w sierpniu.
503. *M. Pulegium* L. Brzegi Dniestru koło Żwańca. Kw. 19. sierp.

504. *Origanum vulgare* L. Kamieniec, Ataki, Szarki, Zdołbunów, Oknica. Przeważnie rozpowszechniona jest odmiana β. *prismaticum* Gaud.
505. *Thymus Chamaedrys* Fr. Szarki, Zdołbunów.
506. *T. angustifolius* Pers. Ataki, Zdołbunów (wzgórza wapienne), Kamieniec.
507. *T. Marschallianus* Willd. Mohylew, Oknica, Ataki, Jarmolińce.
508. *Calamintha Acinos* Clairv. Zdołbunów, Kamieniec, Mohylew, Żwaniec, Ataki.
509. *Clinopodium vulgare* L. Kamieniec, Zdołbunów, Ataki, Oknica, Jarmolińce.
510. *Salvia glutinosa* L. Zarośla nad Dniestrem: Ataki (kw. i owoce 14. sierpnia), Chocim.
511. *S. pratensis* L. Ataki, Oknica, Mohylew, Zdołbunów (kw. 17. lipca).
512. *S. silvestris* L. Kamieniec, Żwaniec, Ataki, Nowosielica, Chocim, Oknica.
513. *S. verticillata* L. Chocim, Oknica, Mohylew, Zdołbunów, Ataki, Kamieniec.
514. *Nepeta Cataria* L. Zarośla: Kamieniec, Chocim, Ataki.
515. *N. nuda* L. Zarośla: Chocim (kw. i owoce 18. sierpnia), Oknica.
516. *Glechoma hederaceum* L. Kickany w lesie nad Dniestrem (kw. 10. maja).
517. *G. hirsutum* W. K. W zaroślach na wysokim brzegu Dniestru koło Delakeu (kw. 11. maja) i w lesie koło Baru.
518. *Scutellaria galericulata* L. Szarki.
519. *S. altissima* L. W zaroślach na wysokim brzegu Dniestru, Ataki, (owoce 14. sierpnia), Chocim, a także koło Kamieńca.
520. *Prunella vulgaris* L. Kamieniec, Ataki, Bar, Zdołbunów.
521. *P. grandiflora* Moench. Zarośla, wzgórza trawiaste: Zdołbunów (kw. 17. lipca), Ataki, Oknica, Kryniczne.
522. *Sideritis montana* L. Miejsca kamieniste: Ataki (kw. i owoce 14. sierpnia), Mohylew, Kamieniec, Żwaniec.
523. *Marrubium praecox* Janka (Schmalh. *Flora sred. i iużn. Rossii* II. str. 331). Kamieniste stoki Dniestru koło Mohylewa (kw. i owoce 15. sierpnia).
524. *M. vulgare* L. Ataki.
525. *Galeopsis Ladanum* L. Pola: Szarki.
526. *G. speciosa* Mill. Zarośla wilgotne nad Dniestrem, Chocim (kw. 18. sierpnia). Dla Bessarabii jest to roślina nowa.
527. *G. Tetrahit* L. Jarmolińce, Bar.
528. *G. pubescens* Bess. W zaroślach koło Szarek.
529. *Leonurus Cardiaca* L. Ataki, Kamieniec, Oknica.

530. *Chaiturus Marrubiastrum* Rchb. Ataki, Oknica, Mohylew, Kamieniec.
531. *Lamium album* L. Zarośla: Kamieniec, Ataki (kw. 14. sierpnia), Chocim [1]), Trościaniec.
532. *L. maculatum* L. Kamieniec, Trościaniec, Delakeu, Ataki, Kickany (kw. 10. maja).
533. *L. purpureum* L. Bendery (kw. 9. maja).
534. *L. amplexicaule* L. *(typicum!)* Oknica, Bendery (kw. 9. maja).
535. *Galeobdolon luteum* Huds. W lasach koło Baru.
536. *Stachys Germanica* L. Zarośla suche, brzegi lasów: Szarki, Oknica, Kamieniec, Nowosielica.
537. *S. silvatica* L. Zarośla cieniste, Chocim.
538. *S. palustris* L. Bar, Kamieniec, Zdołbunów.
539. *S. annua* L. Kamieniec, Nowosielica, Oknica, Mohylew, Zdołbunów (kw. i owoce 17. lipca), Ataki.
540. *S. recta* L. Zarośla dębowe koło Oknicy.
541. *Betonica officinalis* L. Kamieniec, Ataki, Szarki.
542. *Ballota nigra* L. Kamieniec, Zdołbunów, Ataki.
543. *Phlomis pungens* Willd. Bendery.
544. *P. tuberosa* L. Kamieniec, Oknica.
545. *Ajuga Genevensis* L. Nowosielica, Ataki, Zdołbunów.
546. *Ajuga Chia* Schreb. (Boissier, *Flora orient.* IV. p. 802., — Schmalhausen, *Flora sred. i iużn. Rossii.* II. p. 346). Kamieniste miejsca: Kamieniec, Mohylew (kw. i owoce 15. sierpnia). Południowo rosyjska forma nie jest, jakto i dotąd niektózy błędnie mniemają *(Fl. polon. exsic.)*, *A. Chamaepitys* Schreb. lecz prawdziwa *A. Chia* Schreb. Różnice obu gatunków dokładnie są podane u Boissiera i Schmalhausena *(loc. cit.)* Rozmieszczenie ich u nas jest zupełnie różne. *A. Chia* nie przekracza ku północy linii przeprowadzonej przez południową część Podola, połud. część gub. kijowskiej i połud. część gub. połtawskiej. Prawdziwa zaś *A. Chamaepitys* rośnie tylko w Królestwie, w Galicyi i w jednej miejscowości w półn.-zachodn. części Wołynia, gdzie ją odnalazłem przed kilkunastu laty (wieś Werba, pow. włodzimirski). *A. Chia* u Koch'a *(Syn. fl. Germ.)* jest według Beck'a *(Fl. von Nieder-Oesterreich* p. 1023) *A. Chamaepitys.* Opis jednak Kocha jest, według mego zdania, tak zły, że żadnego wniosku wysnuć nie można. Ponieważ widziałem osobiście typowe okazy *A. Chamaepitys* z Wołynia (maleńka roczna roślinka), nie mogę żadną miarą identyfikować z nią rośliny południowo-rosyjskiej (widziałem ją na całym obszarze stepów czarnomor-

[1]) *Lamium album* dla Bessarabii po raz pierwszy wskazane. W pracy Lipskiego: *Izśledow. o florie Bessarabii*, Kijów 1889 tego gatunku niema.

skich, w Krymie i na Kaukazie), która jest niemal krzewiastą.
547. *Teucrium Scordium* L. Łąki nad Prutem koło Nowosielicy (kw. i owoce 17. sierpnia).
548. *T. Chamaedrys* L. Ataki, Chocim, Zdołbunów, Kamieniec, Oknica.
549. *T. montanum* L. Kamieniste miejsca nad Dniestrem koło Mohylewa (kw. 15. sierpnia).

Plantaginaceae.

550. *Plantago major* L. Pospolite.
551. *P. media* L. Pospolite.
552. *P. lanceolata* L. Pospolite.

Paronychiaceae.

553. *Herniaria glabra* L. Trościaniec.
554. *H. incana* Lam. Kamieniste miejsca: Ataki, Mohylew, Żwaniec.
555. *Scleranthus annuus* L. Pola: Oknica, Jarmolińce.

Chenopodiaceae.

556. *Amarantus retroflexus* L. Kamieniec, Ataki.
557. *Polycnemum majus* A. Br. Kamieniec, Mohylew, Oknica, Ataki.
558. *Kochia scoparia* Schrad. Kamieniec, Ataki, Oknica. Ogrody, przy drogach, po śmietnikach.
559. *Chenopodium Botrys* L. Na śmietnikach w Nowosielicy (kw. 17. sierpnia).
560. *C. polyspermum* L. (*typicum! = cymoso-racemosum* Koch, Syn. fl. germ.). Ogrody, miejsca uprawione: Nowosielica, Szarki, Oknica, Jarmolińce, Trościaniec.
561. *C. glaucum* L. Kamieniec, Nowosielica, Ataki.
562. *C. Bonus Henricus* L. Przy drogach, po dziedzińcach: Szarki, Kryniczne, Trościaniec, Jarmolińce.
563. *C. album* L. Pospolite.
564. *C. hybridum* L. Ataki, Trościaniec, Kamieniec.
565. *C. urbicum* L. Chocim.
566. *Atriplex nitens* Schk. W ogrodach jako chwast, Szarki (nied. owoce 29. sierpnia).
567. *A. roseum* L. Kamieniec, Ataki, Chocim.
568. *A patulum* L. Kamieniec.
569. *Salsola Kali* L. Mohylew, Delakeu, Ataki, Bendery.
570. *Ceratocarpus arenarius* L. Bendery.

Polygonaceae.

571. *Polygonum Bistorta* L. Łąki nad Wołkiem koło Szarek.
572. *P. amphibium* L. *b. terrestre* Koch. Szarki.
573. *P. lapathifolium* L. Żwaniec.
574. *P. Hydropifer* L. Nowosielica, Kamieniec, Chocim (nied. owoce 18. sierpnia).
575. *P. mite* Schk. Bar (nied. owoce 13. sierpnia).
576. *P. aviculare* L. Pospolite.
577. *P. Bellardi* All. Kamieniec (owoce 20. sierpnia).
578. *P. convolvulus* L. Pospolite.
579. *P. dumetorum* L. Zarośla: Ataki (owoce 14. sierpnia), Kamieniec.
580. *Rumex maritimus* L. Wilgotne brzegi: Kamieniec, Zdołbunów, Żwaniec.
581. *R. obtusifolius* L. Szarki.
582. *R. Hydrolapathum* Huds. Błotniste miejsca nad Wołkiem koło Szarek.
583. *R. crispus* L. Nowosielica, Kamieniec, Zdołbunów.
584. *R. sanguineus* L. Bar (owoce 13. sierpnia).
585. *R. Acetosa* L. Szarki.
586. *R. Acetosella* L. Trościaniec, Zdołbunów.

Aristolochiaceae.

587. *Asarum Europaeum* L. Lasy, zarośla cieniste: Bar, Ataki, Jarmolińce.
588. *Aristolochia Clematitis* L. Kamieniec, Chocim, Ataki, Żwaniec (kw. i owoce 13. sierpnia).

Santalaceae.

589. *Thesium intermedium* Schrad. Zdołbunów, Szarki.
590. *T. ramosum* Hayne β. *caespitans* Led. Miejsca trawiaste, Delakeu (kw. 11. maja).

Euphorbiaceae.

591. *Euphorbia helioscopia* L. Nowosielica, Chocim, Zdołbunów (owoce 17. lipca).
592. *E. platyphyllos* L. *(forma glabra)*. Cała roślina zupełnie włosków pozbawiona. Przy drogach koło Nowosielicy (owoce 17. sierpnia). Koło Zdołbunowa okazy typowe.

593. *E. angulata* Jacq. Zarośla nad Dniestrem koło Chocimia (owoce 18. sierpnia), lasek dębowy koło Oknicy [1]).
594. *E. procera* MB. Zarośla dębowe koło Oknicy (okazy omszone: *E. pilosa* L.).
595. *E. palustris* L. Łąki nad Dniestrem, Kickany (kw. 10. maja).
596. *E. Gerardiana* Jacq. Kamieniste miejsca nad Dniestrem, Delakeu (kw. 11. maja), wzgórza wapienne koło Zdołbunowa (owoce 17. lipca) [2]).
597. *E. salicifolia* Host. Delakeu (ledwo rozkw. okazy 11. maja).
598. *E. Cyparissias* L. Nowosielica, Ataki, Chocim, Zdołbunów.
599. *E. agraria* MB. Bendery (kw. 9. maja).
600. *E. lucida* W. K. Łąki nad Prutem koło Nowosielicy.
601. *E. virgata* W. K. Delakeu, Chocim (piaszczysty brzeg Dniestru).
602. *Mercurialis perennis* L. W lasach koło Baru.

Urticaceae.

603. *Urtica urens* L. Kamieniec.
604. *U. dioica* L. Ataki.
605. *Humulus Lupulus* L. W zaroślach: Kamieniec, Chocim, Oknica, Trościaniec.
606. *Morus alba* L. Zdziczała na brzegu Dniestru, Ataki.
607. *Ulmus campestris* L. W lasach i zaroślach: Kamieniec, Ataki, Bar, Delakeu, Kickany (obficie w lesie w dolinie Dniestru, także niedaleko Bender).
β. *suberosa* Ehrh. (sp.). Suche wzgórza koło Zdołbunowa i wysoki brzeg Dniestru koło Chocimia.

Fagaceae.

608. *Quercus pedunculata* Ehrh. Tworzy mniejsze lub większe lasy, oraz obficie przytrafia się po wysokich brzegach rzek i po stokach jarów.

Betulaceae.

609. *Corylus Avellana* L. Lasy, zarośla: Ataki, Kamieniec, Zdołbunów, Bar.
610. *Carpinus Betulus* L. Lasy, zarośla: Jarmolińce, Kamieniec, Ataki, Chocim.
611. *Alnus glutinosa* L. Szarki.

---

[1]) Dla Bessarabii po raz pierwszy wskazana.

[2]) Zdołbunów stanowi krańcowy punkt rozmieszczenia tego gatunku ku północy.

612. *Betula alba* L. *subsp. verrucosa* Ehrh. (sp.). W lasach: Jarmolińce, koło Baru (obficie), w północnej części Bessarabii widziałem brzozy w lasach między Oknicą i Nowosielicą (z okien pociągu).
613. *Betula alba* L. *subsp. pubescens* Ehrh. (sp.). Po łąkach mszystych nad Wołkiem koło Szarek, gdzie dosięga południowej granicy swego rozmieszczenia geograficznego.

Salicineae.

614. *Salix fragilis* L. W lesie nad Dniestrem: Kickany (kw. 10. maja), koło stawu: Zdołbunów.
615. *S. alba* L. W lesie nad Dniestrem: Kickany (kw. 10 maja).
616. *S. purpurea* L. Wybrzeża Dniestru: Kickany (nied. owoce 10. maja), Chocim — i Prutu: Nowosielica.
617. *S. Caprea* L. W lasach koło Szarek i Krynicznego, oraz na wysokim brzegu Dniestru koło Żwańca w formie krzaczastej.
618. *S. cinerea* L. Oknica (tworzy zarośla na łące śródleśnej).
619. *S. rosmarinifolia* L. Mszyste błota nad Wołkiem koło Szarek.
620. *Populus nigra* L. W lesie na łąkach nad Dniestrem: Kickany.
621. *P. alba* L. W lesie nad Dniestrem: Kickany.
622. *P. tremula* L. W lasach koło Jarmoliniec i po skalistych stokach nad Dniestrem, Ataki (w formie krzewów).

Hydrocharidaceae.

623. *Hydrocharis Morsus ranae* L. Szarki, Zdołbunów.
624. *Stratiotes Aloides* L. W stawach koło Szarek i Zdołbunowa.

Orchidaceae.

625. *Neottia nidus avis* L. W lasku dębowym koło Oknicy (owoce na całkiem zeschłej łodydze 16. sierpnia).

Iridaceae.

626. *Gladiolus imbricatus* L. Łąki leśne koło Szarek (owoce 11. sierpnia).
627. *Iris pumila* L. *(floribus violaceis)*. Trawiaste stoki koło Delakeu (kw. 11. maja).
628. *I. Pseudacorus* L. Nowosielica.

Liliaceae.

629. *Asparagus officinalis* L. Trościaniec (pola), Oknica (zarośla dębowe).

630. *A. tenuifolius* Lam. W cienistych zaroślach: Chocim, Ataki, Delakeu.
631. *Polygonatum latifolium* Desf. Oknica (w lasku dębowym), Kickany (las w dolinie Dniestru zalewany na wiosnę), Ataki (zarośla na wysokim brzegu Dniestru).
632. *P. multiflorum* All. W lasach koło Baru.
633. *Majanthemum bifolium* Schm. W lasach: Bar, Jarmolińce.
634. *Convallaria majalis* L. Lasy, zarośla: Chocim, Ataki, Bar, Kickany, Delakeu (kw. 11. maja).
635. *Paris quadrifolia* L. W lasach cienistych: Kryniczne, Bar.
636. *Anthericum ramosum* L. Zarośla suche, wzgórza, miejsca trawiaste: Mohylew, Oknica, Ataki, Zdołbunów, Szarki.
637. *Allium fallax* Schult. Wapienne skały nad Dniestrem koło Żwańca i nad Smotryczem koło Kamieńca (kw. 19. sierpnia).
638. *A. paniculatum* L. Żwaniec (kw. 19. sierpnia), Kamieniec, Szarki.
639. *A. oleraceum* L. Zdołbunów, Ataki.
640. *A. sphaerocephalum* L. Wzgórza trawiaste o glebie wapiennej koło Zdołbunowa (kw. 17. lipca).
641. *Muscari racemosum* Mill. Zarośla, trawiaste miejsca: Bendery (kw. 9. maja), Delakeu.
642. *M. tenuiflorum* Tausch. Zarośla: Kamieniec, Ataki (zeschłe łodygi i owoce 14. sierpnia).
643. *Scilla bifolia* L. Kickany (las nad Dniestrem zalewany na wiosnę, owoce 10. maja), Delakeu (cieniste zarośla na wysokim brzegu Dniestru).
644. *Ornithogalum nutans* L. Zarośla na wysokim brzegu Dniestru koło Delakeu (kw. 11. maja).
645. *O. umbellatum* L. (Schmalhausen, *Flora jużn. Ross.* II., str. 500; Boissier, *Flora orient.* vol. V. p. 218; Beck, *Fl. von Nied. Oesterreich* p. 172). Schmalhausen w nowej swej florze wszystkie okazy, przytaczane pod tą nazwą z Rosyi południowej, zaliczył do następnego gatunku, wobec czego można było sądzić, że prawdziwe *O. umbellatum*, z wyjątkiem Kaukazu, a może być i Krymu, wcale tam nie rośnie. W nowej florze Schmalhausena *O. umbellatum* przytoczone jest dla Rygi (zdzicz.), Królestwa, Wilna, półn. zachod. części Wołynia (wieś Werba, okazy zebrane przeze mnie w ogrodzie i zapewne zdziczałe). Jeżeli wykreślimy zamieszczone w nawiasie stanowiska: Kijów, Połtawa, a może i Symferopol, to będziemy mieli wyobrażenie o rozmieszczeniu tej rośliny na wschodnich kresach, z czego od razu widać, że *O. umbell.* jest forma zachodnia. Rzeczywiście wszystkie okazy ze stepów okazały się należącymi do *O. tenuifol.*, na co najpierwej zwrócił uwagę jeszcze Trautvetter *(Observ. in plantas* etc.

Tr. S. Pietierb. Bot. Sada 1871—72 str. 26), degradując jednak ten gatunek do stopnia odmiany *O. umbellatum* L. β. *tenuifolium* Trautv.. Schmalhausen w pierwszej swej florze nie uwzględnił tego rozgraniczenia i dopiero w nowem wydaniu figurują obie formy jako odrębne gatunki.

Prawdziwe *O. umbellatum* znalazłem w zaroślach koło Bender (kw. 9. maja), co jest nowością nietylko dla Bessarabii (Schm. okazy p. Lipskiego, *Zśled. o fł. Bessarabii* Kijów 1889, widocznie zaliczył do *O. tenuif.*, gdyż w liczbie stanowisk *O. umb.* Bessarabia nie jest wzmiankowaną), lecz i wogóle dla Rossyi połud. Z tych powodów uważam za konieczne przytoczenie opisu zebranych przeze mnie okazów, aby każdemu było widoczne, że mam do czynienia z prawdziwem *O. umbellatum.*

Cebula dość znacznej wielkości (szerokość 20—30 mm.) z licznemi małemi cebulkami, łodyga wraz z cebulą do 20 cm. wysoka, liście znacznie od łodygi dłuższe (licząc od cebuli dochodzą czasem 35 cm.), do 4 mm. szerokie, białym paskiem, mniej lub więcej wyraźnym, po środku opatrzone. Kwiaty na długich szypułkach. Dolne szypułki łukowato odgięte (w dół, lub poziomo), przy czem kwiaty wprost do góry wzniesione. Wielkość płatków do 20 cm. Z opisu tego widać, że okazy moje przedstawiają typowe *O. umbellatum.*

646. *O. tenuifolium* Guss. (Schmalh., *Flora*, II, str. 500; Boissier, *Fl. Orient.* V, p. 218; Beck, *Fl. Oester.* p. 172. *O. umbellatum* L. β. *tenuifolium* Trautvetter, *Observ.* p. 26; Paczoski, *Mat. dla flory stiep. jugo-zapadn. czasti Donskoj obł.* Odessa 1891., str. 81. *O. umbellatum* Auct. *florae Ross. austr. non* L.). Na wzgórzach trawiastych koło Bender (kw. 9. maja). Jest to roślina bardzo rozpowszechniona w stepach Rosyi południowej, sięgająca na północ do Żytomierza na Wołyniu, Kijowa, gub. orłowskiej, Charkowa i Sarepty, a na wschód do Stawropola na Kaukazie, gub. astrachańskiej (Jergeie) i Sarepty.

647. *Gagea lutea* Schult. Zarośla zacienione: Delakeu.

648. *G. pratensis* Schult. Bendery (kw. i owoce 9. maja), Delakeu.

649. *Tulipa silvestris* L. Cieniste zarośla nad Dniestrem koło Delakeu, nie często (rozkwitające okazy, 11. maja)

650. *Lilium Martagon* L. W lasku dębowym koło Oknicy.

651. *Veratrum nigrum* L. W zaroślach koło Szarek.

Juncaceae.

652. *Juncus effusus* L. Bagienko leśne koło Jarmoliniec (owoce 21. sierpnia).

653. *J. conglomeratus* L. (*J. Leersii* Mars.) Bar.
654. *J. glaucus* Ehrh. Zdołbunów, Nowosielica, Szarki.
655. *J. compressus* Jacq. Zdołbunów, Nowosielica (błotn. miejsca o glebie słonawej).
656. *J. bufonius* L. Nowosielica, Zdołbunów.
657. *J. lamprocarpus* Ehrh. Oknica, Zdołbunów, Nowosielica.

Typhaceae.

658. *Typha latifolia* L. Nowosielica.
659. *T. angustifolia* L. Brzegi stawów koło Szarek.
660. *Sparganium ramosum* Huds. Zdołbunów (owoce 17. lipca).

Araceae.

661. *Acorus Calamus* L. Brzegi stawów koło Zdołbunowa.

Lemnaceae.

662. *Lemna minor* L. — 663. *L. trisulca* L. — 664. *L. polyrrhiza* L. Pospolite.

Alismaceae.

665. *Alisma Plantago* L. Zdołbunów, Oknica.
666. *Butomus umbellatus* L. Zdołbunów, Nowosielica.

Najadaceae.

667. *Potamogeton natans* L. W stawach koło Szarek.
668. *Triglochin palustre* L. Trościaniec, Zdołbunów (kw. 17. lipca).

Cyperaceae.

669. *Cyperus flavescens* L. Łaka mszysta koło Zdołbunowa (kw. 17. lipca) i Szarek (nad Wołkiem).
670. *C. fuscus* L. Wilgotne brzegi: Nowosielica.
671. *Heleocharis acicularis* R. Br. Błotniste miejsca nad Prutem koło Nowosielicy.
672. *H. palustris* R. Br. Nowosielica (kw. 17. sierpnia, łodyga tęga, niemal jak u *H. crassa* Fisch, które jest prostą postacią tego gatunku), Zdołbunów.
    b. *uniglumis* Schult. (sp.) Oknica.
673. *Scirpus lacustris* L. Pospolity.
674. *S. Tabernaemontani* Gmel. Błotniste brzegi koło Zdołbunowa, słonawe błoto koło Nowosielicy (obf.).

675. *S. maritimus* L. Słonawe błoto koło Nowosielicy (obf.), niedaleko Chocimia.
676. *S. silvaticus* L. Szarki.
677. *Carex vulpina* L. Błotniste miejsca, Nowosielica (owoce 17. sierpnia).
678. *C. muricata* L. Zarośla: Bar, Ataki, Zdołbunów.
679. *C. Schreberi* Schrk. Delakeu (kw. 11. maja).
680. *C. leporina* L. *var. argyroglochin* Horn. (sp.) W lesie koło Jarmoliniec.
681. *C. digitata* L. W zacienionych miejscach nad Dniestrem koło Chocimia i Żwańca.
682. *C. humilis* Leysser. Wzgórza wapienne koło Zdołbunowa.
683. *C. pilosa* Scop. W lasach: Jarmolińce, Bar.
684. *C. silvatica* Huds. W lasach: Jarmolińce, Bar (owoce 13. sierpnia).
685. *C. Pseudocyperus* L. Zdołbunów (owoce 17. lipca).
686. *C. Michelii* Host. Trawiaste wzgórza, zarośla: Delakeu (kw. 11. maja).
687. *C. hirta* L. Nowosielica, Kamieniec.

Gramineae.

688. *Andropogon Ischaemum* L. Trawiaste miejsca na glebie wapiennej, kamieniste stoki: Mohylew, Żwaniec, Ataki, Zdołbunów, Kamieniec. Kw. w sierpniu.
689. *Panicum lineare* Krock. Mohylew, Trościaniec, Zdołbunów, Nowosielica, Jarmolińce.
690. *P. sanguinale* L. Ataki nad Dniestrem.
691. *P. Crus galli* L. Oknica, Zdołbunów, Nowosielica (nadzwyczaj obficie), Bar.
692. *Setaria glauca* P. B. Oknica, Ataki, Zdołbunów, Kamieniec.
693. *S. viridis* P. B. Oknica, Ataki.
694. *S. verticillata* P. B. Zarośla: Kamieniec.
695. *Leersia oryzoides* Sw. Mokre, słonawe miejsca koło Nowosielicy, obficie (kw. 17. sierpnia)
696. *Stipa capillata* L. Kamieniec (trawiaste stoki nad Smotryczem), Mohylew (wzgórza kamieniste), Żwaniec (kam. stoki), Delakeu (trawiaste stoki). Kw. w sierpniu.
697. *Phleum pratense* L. Nowosielica, Kamieniec, Zdołbunów *(var. nodosum* L. pro sp.), Oknica *(var. nodosum)*. Jeden okaz ze Zdołbunowa odznacza się szczególnem rozdwojeniem (bifurkacyą) kwiatostanu.
698. *P. Boehmeri* Wibel. Chocim.
699. *Alopecurus pratensis* L. Miejsca trawiaste, Bendery (kw. 9. maja).

700. *A. fulvus* Sm. Miejsca błotniste koło Nowosielicy.
701. *Agrostis alba* L. Nowosielica, Zdołbunów.
702. *Apera Spica venti* P. B. Nowosielica, Zdołbunów.
703. *Calamagrostis epigeios* Roth. Oknica.
704. *Deschampsia caespitosa* P. B. Zdołbunów.
705. *Avena fatua* L. Kamieniste miejsca nad Dniestrem koło Żwańca, rzadko (19. sierpnia, nied. owoce).
706. *Phragmites communis* Trin. Trzcina pospolita wszędzie w odpowiednich miejscach.
707. *Diplachne serotina* Link. Kamieniste miejsca nad Dniestrem koło Mohylewa, obficie (kw. 15. sierpnia).
708. *Melica ciliata* L. Ataki, Chocim. Kamieniec, Żwaniec.
709. *M. altissima* L. Zarośla: Kamieniec, Chocim.
710. *M. nutans* L. Ataki (owoce 14. sierpnia).
711. *M. picta* C. Koch. Zarośla cieniste na wysokim brzegu Dniestru koło Delakeu (kw. 11. maja).
712. *Briza media* L. Szarki.
713. *Cynosurus cristatus* L. Na łące, Bar (owoce 13. sierpnia).
714. *Dactylis glomerata* L. Jarmolińce, Kamieniec, Bar, Oknica, Ataki, Zdołbunów.
715. *Koeleria cristata* Pers. Zdołbunów.
716. *Eragrostis poaeoides* P. B. Kamienisto-piaszczysty brzeg Dniestru: Ataki (kw. 14. sierpnia), Mohylew. Rośnie także koło Kamieńca i Nowosielicy.
717. *Poa annua* L. Kamieniec, Ataki, Nowosielica, Jarmolińce.
718. *Poa bulbosa* L. Miejsca trawiaste, pastwiska: Bendery (kw. 9. maja). Delakeu.
719. *P. compressa* L. Mohylew, Jarmolińce, Kamieniec, Ataki, Zdołbunów.
720. *P. nemoralis* L. Zdołbunów, Jarmolińce, Ataki.
721. *P. pratensis* L. Delakeu (kw. 11. maja), Bendery Ataki.
722. *P. sterilis* MB. Skały nad Dniestrem i Smotryczem: Chocim, Żwaniec, Ataki, Kamieniec. Kw. w sierpniu. Obecnie nie wątpię, że wyklina z Zaleszczyk, podana przeze mnie w Spr. Kom. fiz. t. XXXIII, str. 94 pod nazwą *P. sterilis* MB. ze znakiem zapytania, jest rzeczywiście *P. sterilis*. Opis u Boissier *(Fl. orient.)* tego gatunku jest niezupełnie dokładny. U Schmalhausena zaś zupełnie wystarczający.
723. *Sclerochloa dura* P. B. Miejsca trawiaste, Delakeu (kw. 11. maja).
724. *Glyceria spectabilis* M. K. Brzegi stawu koło Szarek i Zdołbunowa.
725. *G. plicata* Fr. Trościaniec, Zdołbunów.
726. *Festuca ovina* L. Mohylew.
727. *F. elatior* L. Chocim, Ataki, Nowosielica.

728. *F. arundinacea* Schreb.? Jarmolińce, okaz nie typowy, zbliżony do poprzedniego gatunku.
729. *F. gigantea* Vill. Lasy, zarośla: Jarmolińce, Bar, Chocim.
730. *Brachypodium silvaticum* R. et Sch. Zarośla cieniste: Chocim.
731. *B. pinnatum* P. B. Oknica (zarośla dębowe).
732. *Bromus asper* Murr. Zarośla: Ataki (owoc 14. sierpnia).
733. *B. inermis* Leys. Mohylew, Zdołbunów, Kamieniec, Bar.
734. *B. tectorum* L. Kamieniec, Ataki.
735. *B. secalinus* L. Nowosielica, Zdołbunów (kw. 17. lipca, *var. submuticus* Hagenb.).
736. *B. arvensis* L. Zdołbunów, Bar, Oknica, Nowosielica.
737. *B. sqarrosus* L. Mohylew, Ataki.
738. *B. mollis* L. Zdołbunów, Kamieniec.
739. *Lolium perenne* L. Jarmolińce, Oknica, Ataki, Zdołbunów, Nowosielica. Kamieniec, Bar.
740. *Triticum repens* L. Pospolite.
741. *T. intermedium* Host. Ataki, Zdołbunów, Mohylew, Kamieniec.
742. *T. cristatum* Schreb. Bendery, Delakeu.
743. *Hordeum murinum* L. Po śmietnikach, przy ulicach: Kamieniec, Chocim.

Equisetaceae.

744. *Equisetum ramosissimum.* Desf. Delakeu.
745. *E. arvense* L. Szarki.
746. *E. limosum* L. Szarki.
747. *E. palustre* L. Szarki.

Polypodiaceae.

748. *Pteris aquilina* L. Brzegi lasów koło Szarek.
749. *Asplenium Trichomanes* L. Skały: Delakeu, Kamieniec, Ataki.
750. *A. Ruta muraria* L. Skały nad Dniestrem: Ataki.
751. *Aspidium Filix mas* Sw. W lasach koło Baru.
752. *Aspidium Thelypteris* Sw. Łaka błotnista: Zdołbunów.
753. *Cystopteris fragilis* L. Kamieniec.

VERITAS